

De Het basisonderwijs
in spiegels en vensters

Pedagogische Opdracht

Peter Elshout &
Mascha Enthoven

inholland
hogeschool

De Pedagogische Opdracht

Peter Elshout & Mascha Enthoven

De Het basisonderwijs in spiegels en vensters Pedagogische Opdracht

Peter Elshout & Mascha Enthoven
De Pedagogische Opdracht. Het basisonderwijs in spiegels en vensters
Verantwoordelijke uitgever: Lucas Rurup
© 2022 Hogeschool Inholland, Alkmaar
Samenstelling en inhoud: Lectoraat De Pedagogische Opdracht, Hogeschool Inholland
Redactie en vormgeving: Clavis Uitgeverij
Trefw.: basisonderwijs, pedagogiek, vorming
NUR 190, 847
ISBN 978 90 448 5077 2
D/2022/4124/382
Alle rechten voorbehouden

www.inholland.nl

inholland
hogeschool

Een goed leven

Alle volwassenen hebben een pedagogische opdracht ten aanzien van de kinderen met wie zij te maken hebben. Een kind dat even iets niet weet of iets moet leren, of dat in nood is of in onveiligheid, hoopt en vertrouwt van nature – wanneer dat vertrouwen niet is beschaamd – altijd op een volwassene. In de ogen van kinderen overzien volwassenen alle situaties, hebben ze het beste met hen voor en zullen ze het goede doen. Dat ingebouwde biologische vertrouwen van kinderen verschaft ons als volwassenen de plicht, of de opdracht, naar dit goede te streven. Maar wat is het goede? En is dat hetzelfde voor elk kind?

De onderzoekers in ons lectoraat – bijna allemaal ooit zelf werkzaam geweest als leerkracht in het basisonderwijs – wensen voor alle kinderen een fijn volwassen leven waarin zij plezier hebben. Een leven waarin zij vervullende, duurzame relaties met anderen kunnen aangaan, zichzelf en hun eventuele gezin kunnen onderhouden en werk kunnen doen dat hun voldoening geeft. Deze basale zorg voor kinderen zien we ook terug bij de vele leerkrachten met wie we werken, zonder dat deze zorgtaak geëxpliciteerd is en zonder dat iemand hun deze heeft gegeven.

Wat al deze mensen gemeen hebben is dat zij zich in hun werk continu afvragen of ze het goede hebben gedaan. Of ze iets gedaan of gelaten hebben dat bijdraagt aan een goed leven voor een specifiek kind, nu en in de toekomst, in de context waarin het opgroeit.

Ondanks dat er geen eenduidige definitie is voor wat een goed leven is, heb je als leerkracht altijd een vormende invloed. Het is de kunst om die vormende invloed om te zetten naar een vormende waarde. Het kenmerkende van onderwijs is dat die vormende waarde op veel alledaagse, rommelige momenten tijdens het lesgeven voorbijkomt.

Deze waarde van het onderwijs en de manier waarop die ontstaat, mogen in het huidige onderwijsdiscours meer aandacht krijgen. Daarom hebben we dit boek gemaakt, waarin ook duidelijk wordt dat waarde niet alleen ontstaat als alles makkelijk gaat. Voor magie, voor een vonk, moet het soms schuren. Wanneer je goed kijkt, zie je in de verhalen die in dit boek aan bod komen dat de leerlingen de spiegels zijn voor de leerkrachten. Daarnaast hebben wij ook onze kijk op de beschreven situaties toegevoegd aan dit boek. Deze vensters helpen je wellicht om de magie van de pedagogische opdracht te zien.

De magie die naar onze mening van essentiële waarde is om het onderwijs te begrijpen en om het beroep van leraar recht te doen.

dr. Mascha Enthoven

Lector lectoraat De Pedagogische Opdracht, Hogeschool Inholland

Inhoud

Inleiding	10	Nederlandse en Engelse taal	54
Dagopening	12	23. De juf is ook maar een mens	55
1. Wat maakt een juf een goede juf?	13	24. Dan maar even niet lezen	57
2. Oogcontact	15	25. De uitdaging van onlineonderwijs	59
3. Pleziervissen	16	26. Een betere oplossing?	61
4. Mijn oma heeft trouwens kanker	17	27. Jullie kunnen het!	63
Rekenen en wiskunde	18	28. Het woord homo	65
5. Tranen tijdens de rekenles	19	Sociaal-emotionele ontwikkeling	66
6. Ik snap dit al	21	29. Wat van een leerkracht verwacht wordt	67
7. Niet gehoord	22	30. Emotie in een potje	69
8. Dief!	23	31. Ik zou het zo weer doen	71
Wereldoriëntatie	26	32. Gescheiden ouders	73
9. Fenne ging niet staan	27	Dagafsluiting	76
10. Meisjes kunnen geen agent worden	29	33. Eerst vragen	77
11. Nationale Pannenkoekendag	31	34. Ik wil het nu wel doen, juf	79
12. Geen antwoord	32	35. Weggerend tijdens het nablijven	81
13. Je moet dit soort momenten grijpen	34	36. Knuffel nodig	83
14. Feller dan anders	36	Dankwoord	85
15. De tijd ging echt supersnel!	38		
Pauze	40		
16. Bomen kunnen toch niet ademen?	41		
17. Ik zag de pijn in zijn ogen	43		
18. De steen (deel 1)	45		
19. De steen (deel 2)	47		
20. Wandeling over het plein	48		
21. Op de instructietafel	49		
22. Wie is de baas?	51		

Inleiding

Mooie dingen ontstaan soms heel spontaan. Dat is niet alleen een van de belangrijkste thema's die we willen aanstippen, maar het is ook hoe dit boek zelf tot stand is gekomen. In eerste instantie schreven we verschillende onderzoeksartikelen over persoonsvorming. Tijdens het schrijfsproces zagen we de schoonheid van het ruwe materiaal. Wanneer mensen onze verzamelde data lazen, verscheen er een traan, of instemmend geknik, of een zucht. En vaak werd gezegd 'hier moet je iets mee doen'. Zo zijn we ertoe gekomen om de ruwe data niet alleen voor onderzoek, maar ook voor dit boek te gebruiken.

We zijn als onderzoekers van Lectoraat De Pedagogische Opdracht nieuwsgierig naar de vraag wat persoonsvorming is en hoe het werkt. Niet alleen in theorie, maar vooral in de dagelijkse praktijk waarin leerkrachten van moment naar moment leven en steeds weer beslissingen nemen die uiteindelijk vormend zijn voor hun leerlingen. Om daar data over te verzamelen hebben we studenten van de pabo aan de Hogeschool Inholland die het vak 'persoonsvorming' volgden, gevraagd om tijdens hun stage – waar de meesten bijna als volwaardige docent voor de klas stonden – bij te houden wanneer ze persoonsvorming tegenkwamen. Zo snel mogelijk na het ervaren van zo'n moment maakten de studenten er een aantekening van en aan het einde van de dag kozen ze een van de vele dagelijkse momenten uit om een dagboekfragment over te schrijven. Daarin stonden steeds twee vragen centraal: *Hoe heb je het moment ervaren?* en *Hoe kijk je erop terug?*

De dagboekfragmenten die in dit boek zijn opgenomen, zijn gebruikt als onderzoeksdata om vragen over persoonsvorming te kunnen beantwoorden. Daarnaast hielpen de dagboeken de studenten om grip te krijgen op persoonsvorming in de praktijk. Vooral de reflectie op de ervaringen en de gesprekken daarover gaven inzicht in de vraag *Waarom deed ik wat ik deed?* Dit toonde aan dat je eigen persoonsvorming als leerkracht onlosmakelijk verbonden is met die van je leerlingen. Zoals één van de studenten in een dagboek schreef: 'De juf is ook maar een mens'.

Al snel zagen we als onderzoekers dat de dagboeken meer zijn dan reflectie-instrumenten en onderzoeksdata. Ze geven een uniek inkijkje in hoe het is om leerkracht te zijn; met wat voor vragen, situaties en gedrag leerkrachten in het basisonderwijs dagelijks te maken hebben en hoe het voelt om daar verant-

woordelijk voor te zijn. De studenten hebben deze momenten – die opeens kunnen ontstaan en vaak ook snel weer vergeten zijn in de haast van de dag – weten te vangen. Alsof de tijd even stilgezet werd en alle leerlingen als bevroren in het lokaal stonden, zodat we eens rustig konden zien wat er eigenlijk allemaal gebeurt in zo'n moment.

We hebben besloten om een aantal van deze stilleven te bundelen in dit boek, om zo een inkijkje te geven in het basisonderwijs. Bij het kiezen van de fragmenten zijn we afgegaan op ons gevoel: welke momenten of reflecties grijpen ons aan? Vervolgens zijn we ze gaan ordenen en kwamen vrij duidelijk bepaalde thema's naar voren. Hoe gecompliceerd veel van de momenten eigenlijk zijn. Hoe het pedagogische vaak verweven is met didactiek. Hoe je eigen ideeën over wat goed is als leerkracht steeds weer meespelen.

Elk dagboekfragment wordt in drie lagen gepresenteerd. We beginnen steeds met de door de student beschreven ervaring van het moment. Namen van kinderen zijn gefingeerd, maar de tekst zelf hebben we zo veel mogelijk ongemoeid gelaten. Na de ervaring volgt de spiegel, waarin de student aan het einde van de dag terugkijkt op het moment. Ten slotte hebben we aan elk dagboekfragment een venster toegevoegd. Daarin richten wij als onderzoekers de aandacht op bepaalde onderdelen van de ervaring of de reflectie van de student die we belangrijk of waardevol vinden.

We hebben er voor gekozen de fragmenten ruwweg te ordenen in de volgorde van een schooldag. Hoewel de fragmenten uiteraard in allerlei verschillende klassen en dagen zijn opgetekend, geven ze op die manier wel het gevoel weer van een dag uit het leven van een leerkracht. De fragmenten hoeven natuurlijk niet in die volgorde gelezen te worden en zijn prima los van elkaar te begrijpen.

Dagopening

Wat maakt een juf een goede juf?

Groep 4/5

Ervaring

Vandaag had ik mijn lesbezoek. Ik vertelde de kinderen bij de opening van de dag dat er vandaag een volwassene in de klas zou komen om mij te beoordelen en om te kijken of ik voldoe aan de verschillende kwaliteiten die een leerkracht moet hebben. Enthousiast riepen veel kinderen dat het wel goed zou komen, omdat ze mij een goede juf vinden.

Ik besloot om hier kort op in te gaan. Ik vroeg de kinderen wat een juf een goede juf maakt. Allereerst werden er wat voor de hand liggende punten benoemd. Zo moet je als juf lief zijn, kennis hebben van de verschillende vakken en de kinderen goed kunnen helpen.

Vervolgens kwamen de kinderen met diepgaandere antwoorden. Zo vertelde een kind dat het belangrijk is dat je een juf kunt vertrouwen. Een ander gaf aan dat het belangrijk is dat een juf het beste in de leerlingen naar boven haalt. Weer een ander vond het belangrijk dat een juf weet wanneer ze streng moet zijn of juist niet.

De leerlingen spraken op een serieuze manier over de kwaliteiten van een goede juf. Zo voerden ze, zonder veel begeleiding, een haast filosofisch gesprek over hun ideale leerkracht.

Spiegel

Tijdens dit gesprek bleef ik veel op de achtergrond, zodat de kinderen onderling op een prettige manier met elkaar in gesprek konden gaan. Achteraf gezien had ik tijdens dit gesprek echter veel meer kansen kunnen pakken. Als ik me meer gemengd had in het gesprek, had het een interessant feedbackmoment voor mij kunnen worden. Welke kwaliteiten van een goede juf bezit ik al? En vooral: welke kwaliteiten beheers ik nog niet (volledig), maar kan ik zeker ontwikkelen?

Venster

Een lesbezoek is voor de meeste leerkrachten in opleiding spannend, omdat er over je wordt geoordeeld. Ben je een goede leerkracht? Deze juf kiest ervoor om ook de leerlingen te laten oordelen. Door te vragen wat een goede juf is, vraagt ze indirect ook of zij aan de eisen van de kinderen voldoet. Juist die kwetsbaarheid lijkt dit gesprek te openen en werkt uitnodigend voor de leerlingen. Het is de wil om het goede te doen die deze juf aanzet tot het stellen van haar initiële vraag en die haar misschien zelfs wel iets te kritisch maakt.

Ook de houding van de kinderen is opvallend. Ze lijken de spanning van de juf te voelen en stellen haar gerust door complimenten te geven. Zo gaan deze juf en haar leerlingen in deze situatie samen op weg naar het goede.

Oogcontact

Groep 4/5

Ervaring

In de ochtend kreeg ik van mijn stagebegeleidster te horen dat de vader van Samira terminaal ziek is en nog maar enkele weken te leven heeft. Samira wilde wel naar school komen, maar ze wilde niet dat haar klasgenoten van de situatie zouden weten. Ik mocht het wel weten van haar.

Samira is normaal gesproken een meisje dat best hard is en fel kan reageren, maar een klein hartje heeft. Vanaf het moment dat ze de klas in kwam, maakten we oogcontact. Ik maakte kenbaar dat ik van de situatie afwist en toonde mijn medeleven met een glimlach. Gedurende de hele dag hadden we dit soort contactmomenten.

Spiegel

Ik vind het idee dat Samira binnenkort haar vader gaat verliezen erg heftig. Mijn partner heeft op 23-jarige leeftijd zijn vader verloren. Ik heb dit verliesproces toen van dichtbij meegemaakt en ik vond dit heel moeilijk. Het maakt mij erg verdrietig dat een meisje van 7 jaar dit binnenkort ook mee gaat maken.

Ik denk dat ik op deze dag heb gehandeld zoals ik zou moeten handelen. Samira wilde niet dat de klasgenoten van haar situatie op de hoogte zouden zijn, dus heb ik hier rekening mee gehouden door onze contactmomenten klein en kort te houden. De komende periode zal ik hier extra rekening mee blijven houden.

Venster

Contact maken, wat een belangrijke vaardigheid is dat voor een leerkracht en wat ben je daar ten volle bij betrokken!

Waarom kiest deze leerkracht ervoor om alleen oogcontact te maken en te glimlachen? Omdat ze weet wat verlies betekent. En omdat ze dit meisje kent en weet hoe ze is. Het contact tussen deze twee mensen, een volwassene en een kind, wordt de rode draad van de dag. Even een knikje, een lachje, of alleen een blik.

3

Pleziervissen

Groep 5/6

Ervaring

Noor vertelde mij 's morgens tijdens de inloop dat ze voor het eerst had gevisst met haar stiefvader. Ik ben zelf 100% tegen pleziervissen. Mijn zoon is ooit thuisgekomen met de vraag of hij mocht vissen. Ik heb hem toen uitgelegd hoe dat gaat, en samen waren we het er gelukkig over eens dat het voor de vissen geen prettige ervaring zou zijn.

Ik had er best moeite mee dat Noor vol trots vertelde over haar viservaring, maar ik was oprecht blij voor haar dat ze met haar stiefvader, waarmee ze een lastige relatie heeft, een fijne middag had gehad. Ik besloot om het behouden van haar blijdschap te verkiezen boven mijn ethische onderbouwing en vroeg haar hoe ze het had gevonden.

Spiegel

Ik ben blij dat ik in deze situatie het geluksmoment van Noor niet verstoord heb. Echter, wanneer het mijn klas zou zijn, zou ik wel een keer een moment pakken om over dit onderwerp te filosoferen met de kinderen. Vissen speelt erg in de belevingswereld van de kinderen, maar het drukt een stempel op de omgang met dieren. Hierin zou ik de kinderen graag wat van mijn opvoeding meegeven.

Venster

In het hart van veel onderwijsmomenten ligt een grote ethische vraag versholven. *Wat is goed en wat is fout?*

In dit geval heeft de leerkracht daar een duidelijk idee over: het is fout om voor je plezier te vissen. Voor 100% zelfs. En toch besluit deze leerkracht om dit niet te zeggen, de vraag zelfs niet ter sprake te brengen. Wat een zelfbeheersing moet dat gekost hebben!

Ze kent dit meisje. Ze weet hoe belangrijk dit moment met haar stiefvader geweest moet zijn. Daarom slikt ze haar eigen mening in. Dat is wat zij goed vindt op dit moment.

4

Mijn oma heeft trouwens kanker

Groep 3

Ervaring

Benthe liep aan het begin van de ochtend naar me toe en zei heel onverschillig: 'O ja, juf, mijn oma heeft trouwens kanker.' Daarna liep ze terug naar haar tafel.

Ik vroeg haar om mee naar de gang te gaan en ik ben het gesprek aangegaan met haar. Wanneer heb je dat gehoord? Hoe voel je je nu? En hoe is het thuis? Ze vertelde dat papa erg verdrietig was. Ze brak en begon te huilen. We hebben gepraat en geknuffeld en zijn daarna samen de klas weer ingegaan.

Spiegel

Ik denk dat ik goed gehandeld heb. Ze kwam het even melden alsof het niets was, maar ik voelde aan dat ze zich niet zo onverschillig voelde als ze liet blijken. Door haar een-op-een te spreken heb ik haar de kans gegeven om haar gevoelens te uiten en erover te praten. Anders had ze het wellicht heel de dag opgekropt en had ik niet geweten waarom ze soms wat afwezig was.

Venster

Wat heeft een kind nodig? Deze leerkracht laat op twee manieren zien hoe je daar achter kunt komen.

Ze leest eerst de situatie. Je kunt haar bijna zien staan, starend, twijfelend wanneer het kind die heftige zin uit heeft gesproken en zich weer omdraait. Hoe interpreteer je deze situatie? Wat betekent dit? Tijdens het observeren besluit ze om de leerling een-op-een de kans te geven om haar gevoelens te uiten. Dit levert de leerkracht de juiste informatie op om het meisje te kunnen begeleiden.

Het lezen van de situatie en waar nodig subtiel nieuwe informatie verzamelen: leerkrachten doen het voortdurend en vaak ongemerkt.

Rekenen en wiskunde

5

Tranen tijdens de rekenles

Groep 4/5

Ervaring

Tijdens de rekenles gaf ik instructie over klokkijken. Vervolgens moesten de leerlingen zelfstandig aan de slag met dit onderwerp. Ik ging bij twee leerlingen staan om hen extra instructie te bieden, toen ik merkte dat er onrust ontstond aan de andere kant van het lokaal. Ik keek op en zag dat Ruben aan het huilen was. Om zijn tafel stonden een aantal leerlingen hem te troosten. Ik ben naar hen toegelopen om de situatie te peilen.

Ruben vertelde dat hij verdrietig was omdat hij niet uit de voeten kon met klokkijken. Hij raakte gefrustreerd en voelde zich dom. Ik heb eerst geprobeerd om hem te kalmeren en daarna hebben we samen de opdrachten bekeken, zodat hij zelf weer aan de slag kon gaan. Zijn tranen waren gedroogd en hij begon zelfs weer te lachen.

Spiegel

Ik vond het heel pijnlijk om Ruben te zien huilen. Er wordt zoveel van de kinderen gevraagd. Ik kan mij heel goed voorstellen dat het confronterend is om te zien dat je de opdrachten fout doet en dat dit ook verdriet kan veroorzaken.

Ik vond het erg fijn om te zien dat een aantal leerlingen hem meteen kwam helpen en troosten. Niemand lachte hem uit, maakte hem belachelijk, of noemde hem dom. Daardoor voelde ik ondanks het verdriet van Ruben een fijne harmonie in de klas.

Ik ben erg tevreden met mijn handelen. Ik vond het belangrijk om eerst te werken aan het sociaal-emotionele welzijn van Ruben, alvorens de focus weer te verplaatsen naar de leerstof. Ik ben erg blij dat ik Ruben uiteindelijk verder kon helpen en weer een lach op zijn gezicht heb kunnen toveren.

Venster

Bij het vormen van de vaardigheden van kinderen komt, gewild en soms ongewild, ook het vormen van de andere eigenschappen en kenmerken van kinderen aan bod. Hoe ga je om met frustratie? Kun je vertrouwen op anderen om je te steunen? Mag je het fout doen? En wat gebeurt er wanneer je het fout doet? Is er dan een veilig klimaat waarin je fouten mag maken? Dit zijn essentiële ervaringen voor ieder mens.

Ik snap dit al**Groep 3****Ervaring**

We waren zo'n tien minuten bezig met zelfstandig werken toen mij opviel dat Maud – een leerling die over het algemeen snel werkt – slechts vijf sommen had gemaakt. Ik zei: 'Hé, ik zie dat je nog niet erg ver bent. Lukt het werken vandaag niet zo?'

'Juf, mijn hoofd zit vol en ik snap dit al. Ik wil zo graag iets moeilijkers doen,' zei ze. Ze had tranen in haar ogen.

Ik besloot een compromis te zoeken. Ze moest van mij nog één opdracht maken, voordat ze iets anders mocht gaan doen. Ze vond dat een goed plan en ging aan de slag. Ze heeft daarna nog twintig minuten met plezier gewerkt.

Spiegel

Ik denk dat ik goed heb gehandeld door allereerst het probleem bij Maud te signaleren. Daarna heb ik naar haar verhaal geluisterd en er wat mee gedaan, waardoor ze zich serieus genomen voelde. Daardoor verdween haar frustratie en heeft ze met plezier gerekend. Ze kwam zelfs trots laten zien welke moeilijke sommen ze had gemaakt. Plezier én uitdaging: doel behaald!

Venster

Dit moment had veel stroever kunnen verlopen. De leraar had bijvoorbeeld kunnen zeggen: 'Iedereen maakt de eerste som, dus jij ook.' 'Je kent de regels: eerst het werk af, dan pas iets anders doen.' 'Die sommetjes heb jij toch zo gemaakt?' Je voelt de motivatie wegsijpelen en ziet het kind wegzakken in haar stoel. Maar niet deze keer! Een simpel compromis levert plezier en uitdaging op. Doel behaald!

7

Niet gehoord

Groep 3

Ervaring

Esma wilde aan het einde van de rekenles iets vragen. Ik vond dit niet het geschikte moment, want ik had net gevraagd of de leerlingen wilden opruimen en op hun plaats wilden gaan zitten. Ik heb haar toen weggestuurd.

Esma begon te huilen op haar plek. Ik wist meteen dat ik verkeerd had gehandeld. Ik heb haar bij me geroepen en ze heeft haar verhaal gedaan. Ze gaf aan dat ze zich niet gehoord voelde en dat dit thuis ook vaak gebeurde. Ik heb haar verteld hoe ik me erbij voelde en heb mijn fout toegegeven en mijn excuses aangeboden. We hebben het afgesloten met een dikke knuffel.

Spiegel

Ik kreeg op het moment dat ik Esma zag huilen een schuldgevoel en begon direct te reflecteren op de situatie. Ik heb niet juist gehandeld toen ik haar wegstuurde. Ik was te veel bezig met de tijd en te weinig met het kind, waardoor ik geen oog had voor haar gevoelens. Ik realiseer mij dat ik als leerkracht een belangrijke taak heb.

Venster

Als leerkracht heb je een belangrijke taak: het afstemmen op de gevoelens van leerlingen. Waar we op sommige momenten subtiele hints van leerlingen moeten interpreteren om de situatie in te kunnen schatten, zijn kinderen op andere momenten gelukkig heel duidelijk.

Feedback kent vele vormen. Dit huilende meisje is er een van. Door duidelijk te laten zien wat het handelen van de leerkracht met haar doet, houdt ze deze juf een spiegel voor. En dat komt binnen.

Meteen reflecteert de leerkracht en stuurt ze haar handelen bij. Daarbij vertelt ze aan de leerling hoe zij zich erbij voelde, waardoor ze ook een spiegel voor het kind is.

8

Dief!

Groep 7

Ervaring

Ik was met leerlingen oefenvragen van de Cito-toets aan het maken. Ik had met hen afgesproken dat ze de traktatie – die ze eerder hadden gekregen – niet mochten eten tijdens de Cito-toets, omdat het in krakende zakjes zat en dat heel erg kon afleiden.

Tijdens de uitleg zag ik een leerling toch zijn traktatie eten. Ik waarschuwde hem, maar hij reageerde er niet op. Na een tweede waarschuwing stopte hij de traktatie in zijn lade, maar hij bleef verder eten. Ik pakte zijn zak af en hij riep ‘dief!’ door de klas.

Ik voelde boosheid opkomen. Er waren duidelijke afspraken gemaakt met een reden. Ik heb geïrriteerd gereageerd en gezegd dat, als hij zich niet aan de afspraken houdt, hij de consequenties moet aanvaarden.

Spiegel

Ik ben niet tevreden over mijn handelen. Ik reageerde vanuit frustratie, terwijl ik er verder niks mee deed. Ik vind het lastig om te bepalen wat ik anders had kunnen doen. Ik vind het niet kunnen wat hij deed, maar ik had niet moeten happen.

Misschien had ik het voorval op dat moment kunnen laten zitten, om later aan de leerling te vragen waarom hij deed wat hij deed. Of ik had zelf rustiger kunnen reageren op zijn uithaal.

Dit gedrag kwam van een leerling waarvan ik het helemaal niet verwachtte, waardoor ik van mijn stuk gebracht werd. Van andere leerlingen zou ik het ook niet tolereren. Wellicht heb ik dus wel goed gehandeld.

Het was in ieder geval positief dat de leerlingen zagen dat ik ongewenst gedrag niet tolereer. Daarmee heb ik duidelijk gemaakt dat ik consequent ben.

Venster

De ingrediënten voor deze vervelende situatie zijn overduidelijk aanwezig: een traktatie die niet gegeten mag worden, knisperend papier en een Ci-to-toets. Een ongeluk zit dan in een klein hoekje.

Soms is er geen oplossing of mooie uitweg met een slimme grap of een zacht gebaar. Soms is een situatie gewoon ellendig. Dan word je midden in de klas uitgemaakt voor dief en sta je met je mond vol tanden. Ook dat is onderwijs.

Wereldoriëntatie

Fenne ging niet staan

Groep 4/5

Ervaring

Vanochtend gaf ik biologieles. Als werkvorm had ik een debat toegevoegd. Ik had een aantal stellingen bedacht met betrekking tot de longen, de gezondheid hiervan en de invloed van roken op de longen. Een van deze stellingen zorgde voor een interessant gesprek tussen de leerlingen: *Alleen speciale tabakswinkels zouden sigaretten mogen verkopen*. Van tevoren hadden we afspraken gemaakt met betrekking tot het debatteren, zodat de leerlingen zelfstandig in debat konden gaan.

Het grootste deel van de groep was het eens met de stelling en ging dus staan. Alleen Fenne bleef zitten. Jens vroeg haar waarom, want hij wist dat haar vader rookt. Het leek hem juist fijn als haar vader niet overal sigaretten zou kunnen kopen, zodat hij misschien zou stoppen met roken.

Fenne vertelde toen aan de klas dat, wanneer haar vader langere tijd niet kan roken, hij sneller boos wordt. Ze gaf een aantal voorbeelden en concludeerde dat ze daarom liever heeft dat je overal sigaretten kunt kopen, zodat haar vader niet te lang zonder zou hoeven.

Hoewel ik bekend ben met de achtergrondsituatie van Fenne en haar ouders, vond ik het choquerend om dit te horen van een kind. Ik wist niet goed wat ik moest zeggen en viel stil. Haar klasgenoten wisten wel iets te zeggen. Sommigen gingen mee in het gevoel van Fenne en anderen veranderden hun mening bij de stelling. Er ontstond een gevoel van saamhorigheid.

Spiegel

In het moment zelf heb ik weinig tot niet gehandeld. Ik was als het ware bevroren en wist geen goede houding aan te nemen. In deze situatie maakte dat echter niet uit. De kinderen hadden de regie en behielden die, ondanks de heftige lading van Fennes aandeel in het debat.

Toch zou ik de volgende keer willen dat ik wél een aandeel weet te leveren aan zo'n gesprek. Ik zou een luisterend oor willen bieden, zodat de leerlingen weten dat ze altijd bij mij terecht kunnen. Ik wil een gevoel van veiligheid en openheid creëren voor mijn leerlingen.

Venster

Is het erg dat je als juf niet altijd weet wat je moet zeggen? Deze leerkracht vindt zelf van wel. Ze twijfelt of ze aan het gesprek had moeten deelnemen, bijvoorbeeld door kinderen erop te wijzen dat roken slecht voor je is. Maar je kunt je afvragen of dat nodig is.

Ze heeft haar aandeel geleverd door een sfeer te creëren waarin Fenne durfde te vertellen over haar thuissituatie en waarin de klas haar serieus neemt. Dat de juf zelf bevroor, gaf misschien wel juist de ruimte die de klas nodig had.

10

Meisjes kunnen geen agent worden

Groep 1/2

Ervaring

Op dinsdagochtend was ik in de kleuterklas een verhaal aan het voorlezen over wat kinderen willen worden als ze later groot zijn. In het verhaal wil een meisje heel graag politieagent worden, zodat ze boeven kan vangen. En een jongen uit het verhaal wil kapper worden, zodat hij heel de dag iedereen zijn haren mooi kan maken.

Toen ik de bijbehorende plaatjes in het boek liet zien, riep een leerling heel hard door de klas dat dat helemaal niet kon. Ik snapte niet goed waar hij het over had en vroeg om verduidelijking. De leerling legde uit dat een meisje geen agent kan worden en een jongen geen kapper, omdat politieagent een beroep is voor jongens en kapper voor meisjes. Het verbaasde me dat sommige kinderen vandaag de dag zo zwart-wit denken. Ik vond het belangrijk om hierop in te gaan, omdat het zo'n groot vooroordeel is.

Ik vroeg de leerling waarom bepaalde beroepen alleen voor jongens of meisjes zouden zijn. Daarop antwoordde hij dat jongens sterk zijn en meisjes slap en dat je naar jongens moet luisteren en niet naar meisjes. Hij kon een hele lijst met allerlei beroepen voor jongens opsommen, maar toen ik vroeg wat voor werk meisjes zouden kunnen doen, kwam hij met stereotiepe antwoorden als schoonmaken, koken, oppassen, enzovoorts.

Ik besloot om ook te vragen naar de mening van de andere leerlingen. De meeste kinderen waren het niet met de jongen eens. Dat gaf me een gevoel van blijdschap en opluchting. Ik heb het gesprek afgesloten met de opmerking dat zowel jongens als meisjes tegenwoordig heel veel kunnen worden en dat geen enkel beroep uitsluitend voor een bepaald geslacht is.

Spiegel

Ik ben tevreden over de manier waarop ik dit onderwerp in de klas bespreekbaar heb gemaakt. Ik twijfelde even of ik het niet bij een simpele opmerking had moeten laten, maar ik vond het onderwerp daar te belangrijk voor.

Ik wil de kinderen graag meegeven dat ze alles kunnen worden wat ze willen en dat ze leuk mogen vinden wat ze zelf willen, ongeacht hun geslacht. Door het gesprek op deze manier met hen aan te gaan, heb ik dit hopelijk overgebracht en duidelijk gemaakt aan de kinderen.

Ik weet niet zeker of ik de leerling die de opmerking maakte op de juiste manier heb aangepakt. Ik heb zijn ideeën afgekeurd omdat er in mijn ideale wereld geen onderscheid is tussen mannen en vrouwen. Misschien heb ik de leerling hiermee het gevoel gegeven dat zijn ideeën fout zijn, terwijl hij deze waarschijnlijk vanuit thuis heeft meegekregen, omdat daar de rollen nu eenmaal zo verdeeld zijn.

Achteraf gezien had ik mijn eigen mening misschien minder sterk naar voren moeten laten komen en had ik het gesprek vanuit beide standpunten moeten benaderen.

Venster

Verhaaltjes in de kring worden vaak onderschat, maar wat kunnen ze goede gesprekken opleveren! Als kinderen met hun eigen, vaak van huis uit meegegeven ideeën met elkaar in gesprek gaan, hoeft je zelf als leerkracht niet eens veel te doen. De kinderen socialiseren elkaar, zoals dat ook hier gebeurt. Natuurlijk kunnen meisjes politieagent zijn!

De leerkracht vraagt zich aan het einde van haar reflectie af of ze haar mening minder sterk naar voren had moeten laten komen. Er is geen lesboek dat haar zal vertellen of dat wel of juist niet zo is. Er is geen eenduidig antwoord op die vraag. Wel is het zo dat een goede leerkracht zichzelf continu dit soort vragen stelt. Deze vragen leiden ertoe dat je als leerkracht de volgende keer wellicht experimenteert met een alternatieve handelwijze. Door daar ook weer bewust op te reflecteren, ontstaat uiteindelijk een handelingsrepertoire waar je over hebt nagedacht en over hebt gesproken met je team of met andere collega's.

Nationale Pannenkoekendag

Groep 4/5/6

Ervaring

Sara en Mason – zus en broer – zijn slimme leerlingen die regelmatig om uitdaging vragen. Zo ook vandaag. Ze wilden aan de slag gaan met montessorimateriaal, maar ik moest hen teleurstellen. Ik ben nog niet zo lang aan het werk op deze school, en daardoor ken ik nog niet alle montessorimaterialen.

Ik vroeg of ze misschien een kort onderzoekje wilden doen naar de pannenkoek. Het was vandaag Nationale Pannenkoekendag en als verrassing had ik pannenkoeken gebakken voor de groep.

Sara en Mason sprongen van enthousiasme en zijn direct aan de slag gegaan. Ze benoemden dat ze het speciaal en spannend vonden om meegenomen te worden in de verrassing. Ik was blij dat ik hen een uitdagende opdracht kon geven, omdat ik weet dat zij hier veel behoefte aan hebben en ik dit in eerste instantie niet met het montessorimateriaal kon bieden.

De kinderen hebben binnen een uur een mooie powerpointpresentatie gemaakt over de geschiedenis van de pannenkoek, het ontstaan van het recept, de soorten pannenkoeken en het verhaal achter Nationale Pannenkoekendag.

Spiegel

Ik baalde eerst dat ik de kinderen niet de uitdaging kon geven die ze wilden. Ik vind het belangrijk om open en eerlijk te zijn, daarom vertelde ik aan de kinderen dat ik nog niet veel ervaring heb met de montessorimaterialen. Door snel te schakelen en aan de kinderen te vragen of zij een onderzoekje wilden doen, bleek ik een bevredigende oplossing gevonden te hebben.

Venster

Hoe simpel kan het soms zijn. Een onderzoekje naar het ontstaan van de pannenkoek; de leerkracht lijkt het uit het niets te verzinnen, maar het blijkt een gouden greep! Met één suggestie verandert de sfeer van verveling en frustratie naar enthousiasme en nieuwsgierigheid. Het is grappig dat deze hele situatie ontstaat naar aanleiding van een gebrek aan kennis van de leerkracht.

Geen antwoord

Groep 5/6

Ervaring

We hadden het met wereldoriëntatie over de kruistochten en het geloof dat daarbij een rol speelde. Ik vertelde over de macht van de priesters en dat mensen bang waren om naar de hel te gaan en er daarom alles aan deden om naar de hemel te gaan.

Een aantal kinderen vroeg mij hoe de hel eruitziet. Daar kon ik geen antwoord op geven, omdat ik dat niet weet. Ik zei tegen hen dat ik alleen maar een idee erbij heb, maar zelf niet weet hoe ze eruitziet.

Daarna begonnen de kinderen allerlei verhalen te vertellen over de dood en hoe zij dat voor zich zien. Ik merkte dat ze dit een fijn onderwerp vonden om over te praten, dus ik ben het gesprek hierover met hen aangegaan.

Spiegel

Ik kijk positief terug op mijn handelen. Ik denk dat het een goede zet was om het met de kinderen te hebben over de dood en over hoe hun verschillende geloofsovertuigingen daarnaar kijken.

Het was wel lastig om de kinderen een voor een te laten spreken, omdat ze allemaal graag wat wilden zeggen. Daardoor weet ik niet of alle kinderen even betrokken waren bij het onderwerp, wat ik wel graag wilde. Ik was ook graag langer doorgegaan met het gesprek, maar vanwege de tijd moesten we verder ...

Voortaan kan ik dus beter letten op de betrokkenheid. Bovendien moet ik me niet zo veel aantrekken van de tijd als ik het een belangrijk onderwerp vind.

Venster

Als leerkracht weet je ook niet alles. Zeker als het gaat om de grote mysteries van het leven, zoals de vraag wat er na de dood is, schiet je kennis hopeloos tekort.

Maar wat doe je als de kinderen die vraag toch stellen? Je kunt natuurlijk de vraag wegwimpelen en blijven praten over de dingen waar je wel verstand van hebt, zoals de kruistochten.

Maar deze leerkracht voelt aan dat de interesse van de kinderen op dit moment ergens anders ligt. De lesinhoud – waar dit soort grote vragen vaak innig mee verweven is – kan wel even wachten. En toch voelt de leerkracht de verplichting in haar nek hijgen. De tweestrijd tussen het aanhouden van het rooster of het volgen van de sfeer, is een typisch leerkrachtendilemma. Maar als leerkracht weet je ook niet alles ...

13

Je moet dit soort momenten grijpen

Groep 5

Ervaring

Vandaag hadden we het bij aardrijkskunde over voedsel en de achtergrond van voedsel. De leerlingen moesten tijdens de les een voedselabriek ontwerpen voor hun lievelingseten. Ik heb elk kind even aan het woord gelaten om te vertellen over hun lievelingseten. De meeste leerlingen kozen voor friet, pizza of chips, maar er waren ook leerlingen die kwamen met sushi, jachtschotel en salade.

Omar, die een Islamitische achtergrond heeft, kwam ook aan het woord. Hij vertelde dat zijn lievelingseten friet is, maar dat hij er niet altijd een snack bij eet omdat die niet allemaal halal zijn. De leerlingen uit de klas kennen inmiddels het woord halal, want we hebben het vorige week over de ramadan en het Suikerfeest gehad.

Naar aanleiding van het verhaal van Omar hebben we besproken of de leerlingen wel of geen vlees eten. Door dit gesprek te voeren, kwamen er verschillende culturen bij elkaar. Het moment werd gevormd door de gerechten die de leerlingen inbrachten. Ik vond het erg fijn dat de leerlingen respectvol waren en goed naar elkaar luisterden.

Spiegel

Ik was in dit geval echt de begeleider van het gesprek. Ik vond het heel mooi om te zien dat de leerlingen zo respectvol waren en elkaars lievelingsgerecht niet afkraakten. Ze luisterden goed en er werden goede vragen gesteld. Ik voelde me echt trots op dat moment.

Ik vond het jammer dat het mooie moment alweer zo snel voorbij was. Achteraf gezien had ik er veel meer uit kunnen halen, door bijvoorbeeld uitgebreider in te gaan op het eten van vlees en wat de leerlingen daarvan vinden. Je moet dit soort momenten grijpen, maar je herkent ze vaak pas als ze voorbij zijn.

Venster

Je herkent de mooie momenten vaak pas als ze al voorbij zijn. Hoewel dit misschien voor het hele leven geldt, is het ook een typisch kenmerk van onderwijs. Er gebeurt ook zo veel tegelijk en achter elkaar. En in die stroom van gebeurtenissen sta jij als leerkracht zo goed als je kunt je invloed uit te oefenen.

Maar er is geen pauzeknop. Pas als je aan het einde van de dag staat te koken, onder de douche staat of in bed ligt, komt die stroom soms weer voorbij en zie je opeens andere mogelijkheden. En schoonheid, die zie je gelukkig ook!

Feller dan anders

Groep 5

Ervaring

Tijdens de geschiedenisles moesten de leerlingen met elkaar samenwerken. Van tevoren had ik duo's gemaakt.

Toen ik vertelde wie met wie moest samenwerken, rolde één leerling met zijn ogen. Ik reageerde feller dan anders op hem en zei dat we zo niet met elkaar omgaan. Ik vroeg hoe hij dacht dat zijn samenwerkingspartner zich zou voelen als zij zou zien dat hij met zijn ogen rolde.

De betreffende leerling gaf aan dat hij wel wilde samenwerken, waarna ik door ben gegaan met de uitleg van de opdracht.

Spiegel

Ik voelde mij rot over mijn reactie, omdat ik merkte dat ik vanuit emotie had gereageerd. Dat overkomt mij bijna nooit meer. Als andere leerkrachten dit doen, voel ik daar ook altijd een ontzettende weerstand tegen. Ik vind het niet pedagogisch verantwoord, maar ik realiseer mij dat ook leerkrachten maar mensen zijn.

Ik was benieuwd hoe een ander tegen deze situatie aan zou kijken, dus heb ik mijn praktijkbegeleider om feedback gevraagd. Zij gaf aan dat ik inderdaad feller was dan anders, maar dat ik de leerling wel terecht had aangesproken op zijn gedrag.

Ik vertelde haar dat ik uit emotie had gereageerd, vermoedelijk omdat deze leerling in het begin ook wel eens respectloos tegen mij sprak als hij het niet met mij eens was. Leerlingen hoeven nooit u tegen mij te zeggen, maar dienen zich wel te realiseren dat ik hun leerkracht ben en niet een zus of vriendin.

Mijn praktijkbegeleider gaf me als tip mee dat ik een volgende keer kan vragen aan de leerling waarom die het gedrag vertoont en wat er aan de hand is. Ik heb veel aan deze tip gehad.

Venster

Het zit hem soms in de kleine dingen. De toon van de stem, de houding van het lichaam, het rollen van de ogen. Het zijn signalen die je als leerkracht leert lezen, maar die op sommige momenten heel direct bij je binnenkomen en een reactie uitlokken.

Dan is het fijn om even een collega te raadplegen. Was het inderdaad niet pedagogisch verantwoord? Of was het prima zo, omdat we ook maar mensen zijn?

15

De tijd ging echt supersnel!

Groep 2/3

Ervaring

We gingen voor het eerst samenwerken in groepjes waarbij kinderen uit groep 2 en groep 3 gemengd werden. Dat wilde ik graag uitproberen tijdens het thema lente. De kinderen moesten een woordweb maken, waarbij leerlingen uit groep 2 konden tekenen en mondeling input konden geven en leerlingen uit groep 3 konden schrijven en tekenen.

Er ontstonden heel leuke samenwerkingsverbanden in de groepjes. Sommige kinderen namen op een positieve manier de rol van leider op zich en er werden tekenaars en schrijvers aangesteld. In één groepje moest even bemiddeld worden bij een akkefietje over een boom die door een net getekende wolk heen zou komen ...

Het was heel mooi om te zien hoe de kinderen elkaar aanvulden en hoeveel plezier ze samen hadden. En het was fijn dat, door de kinderen vrij te laten, ze uit zichzelf rollen oppakten. Zo oefenden ze eens heel andere vaardigheden dan anders en hadden ze veel plezier.

Een jongen verwoordde het heel mooi bij de presentaties in de kring: 'Juf, de tijd ging echt supersnel, maar ja, dat is zo als je lol hebt, hè!'

Spiegel

Ik werd hier erg blij van. Het was prettig om de kinderen eens op een afstand te begeleiden en niet alles van tevoren voor hen uit te stippelen. Zo nu en dan stelde ik subtiel een vraag of moest ik even bemiddelen als ik zag dat ze er niet uit kwamen.

Voor mijzelf was het goed om te ervaren dat juist het loslaten van de kinderen zoveel mooie groeimomenten met zich meebracht. Ik ben zelf erg gestructureerd, maar ik wil deze werkwijze vaker gaan toepassen. De ene les zal zich daar beter voor lenen dan de andere, maar ik vind het belangrijk om de leerlingen te laten ervaren dat ze elkaar kunnen versterken. Dat is in deze situatie heel goed gelukt.

Venster

Je neemt altijd een risico als je kinderen laat samenwerken. Je begeleidt, zoals deze leerkracht zegt, op een afstand. Je hebt dus geen volledige controle, je kunt niet bij al die groepjes sturen.

Wie weet is dat nou precies de kracht ervan. Kinderen krijgen opeens de kans om iets te laten zien van zichzelf. Ze mogen een ruimte innemen die normaal altijd wordt ingenomen door de leerkracht. Soms moeten we dus vooral uit de weg gaan.

A close-up photograph of a brick wall. Each brick is covered with colorful chalk drawings in shades of blue, green, yellow, and red. The drawings are abstract, with some showing vertical lines and others showing horizontal strokes. The word 'Pauze' is written in white text on the left side of the image.

Pauze

16

Bomen kunnen toch niet ademen?

Groep 4/5

Ervaring

De kinderen van groep 4/5 en groep 1/2 spelen tegelijkertijd buiten. Ik was nog met een aantal kinderen in het klaslokaal, dat uitkijkt op de speelbosjes.

Buiten ontstond een akkefietje tussen een aantal leerlingen. De kleuters waren namelijk een boom aan het stukmaken. Zij gingen hangen aan de takken en sloegen met plastic scheppen tegen de stam van de boom. De leerlingen van groep 4/5 wilden dat de kleuters daarmee stopten.

Ik zag het gebeuren vanuit het lokaal. Zodra het kon, ben ik naar buiten gegaan en heb ik beide groepjes gevraagd om mij te vertellen wat er gebeurd was.

De leerlingen uit groep 4/5 vonden het erg dat er takken werden afgebroken, omdat bomen ook leven en je ze niet zomaar stuk mag maken. Daarnaast benoemden ze dat de bomen van de school zijn en niet van de kleuters.

De kleuters zeiden dat ze de takken van de boom hadden gehaald zodat ze ridders met zwaarden konden zijn. Ze geloofden niet dat bomen leven, omdat ze niet ademen en praten.

Ik heb het conflict opgelost door aan de kleuters uit te leggen dat bomen op een andere manier leven dan mensen of dieren. Wanneer zij takken afbreken en de stam van de boom kapotslaan, stopt de boom met groeien en gaat hij dood. Er ontstond begrip bij de kleuters.

Ik legde vervolgens uit dat de takken op de grond niet meer leefden en dat die dus wel gebruikt konden worden. De kinderen van groep 4/5 zijn vervolgens samen met de kleuters gaan zoeken naar takken die ze konden gebruiken als zwaarden.

Spiegel

Tijdens deze situatie werden de verschillen tussen de leeftijdsgroepen op een heel duidelijke manier zichtbaar gemaakt. Ik vond het erg mooi om de verhalen van beide groepen te horen en erbij stil te staan. Vooral de reactie van de kleuters laat precies zien waarom ik voor het jonge kind heb gekozen. De fantasie en de manier van denken vind ik heerlijk en bovendien zorgt het voor interessante gesprekken.

Venster

Onderwijsmomenten dienen zich soms spontaan aan. Maar je moet de kans wel zien én kunnen grijpen. Deze leerkracht doet beide.

Ze ziet meer dan enkel twee groepen kinderen die ruziemaken. Als ze alleen dat had gezien, was de oplossing simpel geweest: uit elkaar halen die boel. Verdeel en heers. Maar deze leerkracht doet het tegenovergestelde. Ze laat beide partijen hun verhaal vertellen. Ze houdt ze bij elkaar. Daar is kennis voor nodig, over de manier waarop kinderen zich ontwikkelen bijvoorbeeld. En over de verschillen tussen kleuters en kinderen uit de middenbouw.

Wanneer leeft iets? Van ruzie naar filosofie in een paar minuten. Daarna is er genoeg gepraat en worden er takken gezocht.

Ik zag de pijn in zijn ogen**Groep 7****Ervaring**

Er zit een leerling in mijn klas die erg uitdagend gedrag vertoont, waardoor hij onveilige situaties voor zichzelf en de rest van de klas creëert. Deze leerling was in de pauze aan het buitenspelen met zijn klasgenoten. Ze gingen met tien leerlingen op een grote hangschommel zitten die bedoeld is voor vier personen.

De betreffende leerling lag onderop en wilde er op een gegeven moment vanaf. Het enige wat wij als leerkrachten zagen en hoorden, was dat deze leerling 'kanker op!' schreeuwde en woest uithaalde naar zijn klasgenoten. Omdat deze jongen al eerder grensoverschrijdend gedrag heeft vertoond, namen we hem apart en meldden we de situatie ook meteen bij de directrice.

Tijdens het eten en drinken ging ik naar hem toe om hem aan te spreken op zijn gedrag. Hij gaf heel verdrietig aan dat hij het niet eerlijk vond dat hij altijd de pineut is. Ik luisterde naar zijn uitleg. Volgens hem wilde hij al een tijd uit de schommel, maar toen hij het vroeg, gingen andere leerlingen expres op hem zitten en tegen hem aan beuken. Hij reageerde steeds heftiger, totdat hetgeen gebeurde dat wij zagen en hoorden. Hij was in tranen toen hij vertelde dat hij het zo vervelend vindt dat hij altijd degene is die gestraft wordt en dat hij het moeilijk vindt om zich in te houden. Ik zag de pijn in zijn ogen.

Ik legde uit dat zijn gedrag net een stap te ver gaat, waardoor wij erop moeten reageren. Maar ik toonde ook mijn medeleven, omdat ik zag dat hij er echt mee worstelde.

We hebben samen oplossingen bedacht voor het probleem. Ik wees een maatje aan in de klas – een van zijn beste vrienden – die hem de volgende keren zou kunnen ondersteunen in zulke momenten. We spraken af dat, als er iets gebeurt dat wij niet zien, hij zijn hulp in moet schakelen om een woedeaanval tegen te houden of om voor hem op te kunnen komen. De leerling vond dit een goed plan.

Helaas overschreed hij die dag opnieuw een aantal grenzen.

Spiegel

Dit was een ontzettend mooi moment. Dit was de eerste keer dat ik écht een contactmoment had met deze leerling, want tot nu toe had ik mij redelijk afzijdig gehouden en wist ik soms niet wat ik aan moest met zijn gedrag.

Ik zag zijn kant van het verhaal en merkte dat hij ermee worstelde. We hebben het goed kunnen uitpraten en ik denk dat ik meer respect voor hem heb gekregen en hij voor mij.

Ik vond het wel jammer dat zijn gedrag diezelfde dag en de dag erna weer escaleerde. Daardoor vraag ik me af of we een oprecht gesprek hadden, of dat hij me gewoon probeerde over te halen om minder straf te krijgen. Toch ben ik ervan overtuigd dat hij het gedrag dat hij vertoont niet wil vertonen, maar dat er gewoon erg veel in zijn hoofd omgaat en dat hij niet weet wat hij met zichzelf en de situatie aan moet.

Venster

Je kunt niet in iemands hoofd kijken. Daarom richten we ons als leerkrachten ook zo vaak op het gedrag dat leerlingen vertonen. Zeker heftig gedrag, zoals in dit voorbeeld, werkt op leerkrachten als een rode lap op een stier. Des te knapper is het dat deze leerkracht ervoor kiest om niet meteen te handelen of te straffen, maar om te luisteren. Om in het hoofd van deze leerling te kruipen en te ontdekken waar dat gedrag vandaan komt. En dan blijken de zaken altijd ingewikkelder dan je dacht, ook omdat je niet zeker weet of je een eerlijk inkijkje krijgt. Je kunt niet in iemands hoofd kijken.

De steen (deel 1)**Groep 6****Ervaring**

Sven heeft moeite met veranderingen en voelt zich niet veilig in het bijzijn van zijn klasgenoot Rik. Na een aantal grote veranderingen in de klas en het gedrag van Rik dat hij als pesten ervaart, is de maat vol voor Sven.

Sven is een rustige jongen. Wanneer hij het lastig lijkt te hebben sluit hij zich af. Ik krijg dan geen contact met hem. Hij haalt zijn schouders op wanneer ik hem iets vraag en het huilen staat hem dan nader dan het lachen. Wat ik ook probeer, hij uit zich niet naar mij. Ook in de eerste week dat ik werkzaam was in de groep, liep ik tegen dit gedrag aan.

Vandaag was Sven niet op school. Mijn collega vertelde me dat hij zich niet prettig voelt en dat hij na schooltijd samen met zijn moeder komt praten.

Sven begint zelf het gesprek. Hij geeft aan dat hij zijn oude meester mist en dat hij erg aan mij moet wennen. Hij zegt wel dat hij me aardig vindt en dat dat er niets mee te maken heeft. Het is gewoon onwennig voor hem.

Zijn moeder neemt het woord en vertelt dat Sven zich niet prettig voelt bij Rik en de andere kinderen die naast hem zitten. Mijn collega geeft aan dit te herkennen.

We praten over zijn gevoelens en wat wij voor hem kunnen betekenen. We maken afspraken en geven duidelijk aan dat niemand hem pijn mag doen, dat hij dit te allen tijde met ons kan bespreken en dat wij daar nooit boos om zullen worden. Sven geeft aan dat wel te durven bij mijn collega, maar nog niet bij mij. Samen met zijn moeder spreken we een teken af. Ons geheim, zodat ik weet dat Rik te ver is gegaan bij Sven. Hij kan een probleem signaleren door mij een steen te geven die hij in zijn broekzak bewaart.

Spiegel

Ik merk dat ik het lastig vind wanneer ik geen contact kan krijgen met een kind, maar ik had al snel door dat ik dit van Sven moest en wilde accepteren.

Tijdens het gesprek werd ik overvallen door verschillende emoties. Ik voelde me verdrietig om wat Sven voelt en ervaart. Maar ik was ook trots op hoe hij dit onder woorden bracht en op het feit dat hij samen met zijn moeder het gesprek met ons is aangegaan. Ik heb ook uitgesproken tegenover Sven dat ik het enorm moedig en stoer vind van hem. Ik hoop dat ik hem het gevoel heb kunnen geven dat wij er voor hem zijn.

Venster

Contact maken met kinderen gaat lang niet altijd vanzelf. Soms klikt het niet, of niet meteen. De leerkracht lijkt hier alles uit de kast te halen, maar toch is het niet genoeg. De oude meester wordt gemist, want daar was blijkbaar wel een klik mee. Dat is even slikken, wat ook blijkt uit de reflectie van de leerkracht.

Maar deze leerkracht kiest er al snel voor om het te accepteren. Je kunt de klik niet afdwingen, zelfs niet als je ook de ouders van het kind aan je kant hebt. Maar je kunt nog wel een slimme poging doen door samen een geheim te creëren. Wie weet wat dat oplevert ...

De steen (deel 2)

Groep 6

Ervaring

Tijdens het gesprek vorige week met Sven en zijn moeder hebben we afgesproken dat Sven bij mij kan aangeven dat hij zich onveilig voelt bij Rik door een steen bij mij op tafel of op zijn eigen tafel te leggen.

Bij het buitenspelen stond ik op een afstandje naar de voetballende kinderen te kijken. Sven liep een aantal keren langs mij en ik zag dat hij de steen in zijn handen had. Hij probeerde duidelijk mijn aandacht te trekken, maar ik vermoedde dat hij dat niet deed omdat hij zich onveilig voelde, maar om mij de steen te laten zien.

Ik besloot ernaar te informeren. Toen ik aan Sven vroeg of dit de steen was waar we over gesproken hadden, knikte hij bevestigend. Zijn ogen twinkelden. Ik vroeg of ik hem mocht bekijken en hij kwam naar me toe en liet me de steen zien. Toen ik wilde weten wat voor steen het was, barstte hij los. Sven heeft thuis een hele stenenverzameling en dit is één van zijn favorieten.

Ik check voor de zekerheid nog of dit ons afgesproken seintje is, maar hij geeft aan dat alles oké is en dat hij het fijn vindt om de steen in zijn handen te hebben, omdat die zo lekker glad en zacht is.

Spiegel

Ik voelde goed aan dat dit een manier was voor Sven om contact met me te maken. We hebben een kort maar zeer waardevol gesprek gevoerd. Ik kijk tevreden terug op mijn handelen.

Venster

Klik. Alsof een deur op een kiertje openspringt.

Opeens is daar de kans op contact. We zien hoe voorzichtig deze leerkracht met die kans omspringt. Voorzichtig inschatten wat de situatie toestaat, oogcontact maken en dan barst het kind los en wordt de deur opengegooid.

En de steen, die zo mooi symbool stond voor het geheim tussen leerkracht en leerling, wordt het eerste onderwerp dat ze openlijk delen met elkaar.

20

Wandeling over het plein

Groep 3

Ervaring

Ik nam de lessen over van mijn stagebegeleidster, omdat zij ziek is. In de klas zit Evi. Zij is niet iemand die snel haar hand opsteekt of praat in de klas. Ze doet altijd goed mee, maar je hoort of ziet haar niet snel. Tijdens de pauze kwam ze naast me lopen en gaf ze mij een hand. Zo hebben we een tijdje samen gewandeld over het plein. Zij zei niets, ik ook niet.

Opeens begon ze te vertellen over hoe fijn ze het vond dat ik voor de klas sta en dat ze de vrijdag een leuke dag vindt. Ze praatte aan een stuk door.

Ik heb geknikt, beaamd en soms vragen gesteld. Ik heb een inkijsje in haar gedachten gekregen zonder ernaar te vragen. Wellicht was dit niet tot stand gekomen wanneer ik het gepland had.

Spiegel

Ik heb mij behoorlijk ingehouden tijdens de wandeling. Zo kreeg Evi de mogelijkheid om te vertellen wat zij wilde vertellen. Ik heb een luisterende houding aangenomen.

Ik had veel meer vragen kunnen stellen, maar ik denk dat dit haar ongemakkelijk had gemaakt. Ik ben heel tevreden met mijn handelen. Op deze manier heb ik een inkijsje gekregen in haar gedachten.

Venster

Je zou als leerkracht wel eens de indruk kunnen hebben dat het allemaal van jou afhangt. Van jouw uitleg, jouw kennis van zaken, jouw inzichten in de ontwikkeling van je leerlingen. Gelukkig gebeurt er dan soms iets volkomen buiten jouw invloedssfeer. Dan krijg je, alsof het de normaalste zaak van de wereld is, een handje op het plein en een inkijsje in de gedachten van een kind.

Het kan moeite kosten om de regie uit handen te geven, zoals het deze leerkracht moeite kost om zich in te houden. Ze had veel meer vragen kunnen stellen en had daarmee misschien wel meer informatie gekregen. Maar ten koste van wat?

21

Op de instructietafel

Groep 3

Ervaring

Simone vierde haar verjaardag in de klas. Dat doen we altijd uitgebreid met veel liedjes en een traktatie.

De jarige mocht alleen op de instructietafel staan terwijl de klas haar toe zou zingen. Ze ging op de tafel staan, maar wist zich geen houding te geven. Ze keek rond, iedereen zong voor haar en klapte mee. Maar ze zei niets en bleef stokstijf staan.

Ik ben naar haar toegegaan en heb gevraagd waar ze zelf wilde staan of zitten, zodat zij zich prettig zou voelen en kon genieten van het feest. Zij wilde graag op haar stoel zitten met haar vriendin naast haar. Ik heb haar dat meteen laten doen. Ze ging zitten en begon mee te zingen.

De andere kinderen begonnen te roepen dat ze moest gaan staan. Ik heb de muziek zachter gezet en rust gevraagd in de klas. Toen heb ik uitgelegd dat niet elk kind het fijn vindt om te gaan staan en boven de klas uit te kijken. Je kunt op zoveel manieren genieten, het is aan de persoon zelf om aan te geven wat voor diegene werkt. De klas nam het goed op en ze gingen door met zingen. Hierna mocht Simone haar traktatie uitdelen. Dat deed zij stralend.

Spiegel

Simone was direct al ongelukkig. Eigenlijk had ik haar nooit naar de tafel moeten vragen. Uiteindelijk heb ik het goed opgelost voor haar, maar ik trek hier zeker lering uit. Ik zal voortaan van tevoren vragen of de leerling op tafel wil staan of wil blijven zitten. Op die manier voorkom ik onveilige sociale situaties die je een kind niet wilt aandoen.

Venster

Op tafel mogen staan terwijl de hele klas voor je zingt is voor het ene kind een droom die uitkomt, maar voor de andere een regelrechte nachtmerrie.

Deze leerkracht voelt hoe dit meisje de situatie beleeft. Ze leest het af van haar lichaamshouding, haar mimiek, haar stilte. Het lijkt of ze door het uiterlijk heen even in het hoofd van het kind kan kruipen. Zonder ook maar te twijfelen, vraagt ze wat het meisje zelf zou willen en maakt ze er een korte, krachtige les van voor de hele klas.

‘Je kunt op zoveel manieren genieten, het is aan de persoon zelf om aan te geven wat voor diegene werkt.’ Want de juf kan niet altijd in je hoofd kruipen!

Wie is de baas?

Groep 1/2

Ervaring

Tijdens het buitenspelen waren de leerlingen het niet eens tijdens een spelletje. Eén leerling zei: ‘Ik ben de oudste en de baas en ik bepaal wat we gaan doen.’

Hierop kwam een reactie van een andere leerling die zei: ‘Echt niet! Jij bent niet de baas over mij, Allah is de baas over mij.’

De andere kinderen gingen zich er ook mee bemoeien en zo ontstond er een discussie over wie nou eigenlijk de baas was en wie er gelijk had. De kinderen kwamen er samen niet uit, omdat ze bijna allemaal iets anders vonden en ze niet tot een compromis konden komen.

Het gesprek nam ook een andere wending toen een leerling zei dat iedereen die niet in Allah gelooft naar de hel gaat, en dat zij dus allemaal naar de hel zouden gaan, omdat ze zeiden dat Allah niet de baas was. Dit was voor mij als leerkracht het moment om in te grijpen en mezelf als bemiddelaar op te stellen in de discussie.

Ik ben met de leerlingen in gesprek gegaan over wat een baas is en wie er bepaalt wie de baas is. Ik heb geprobeerd om de kinderen duidelijk te maken dat er geen echte baas is, maar dat er wel mensen zijn, zoals ouders, juffen, de koning, die soms dingen bepalen die belangrijk zijn. Ik wilde de kinderen leren dat ze zelf keuzevrijheid hebben, maar dat sommige dingen door volwassene bepaald moeten worden.

Om ook aandacht te besteden aan Allah als baas, heb ik de betreffende leerling laten uitleggen wie Allah is. Toen kwamen andere kinderen ook met het voorbeeld van God. Uiteindelijk heb ik met de kinderen een consensus kunnen bereiken en waren ze er allemaal tevreden mee dat iedereen een eigen mening kan hebben over bepaalde zaken.

Spiegel

In eerste instantie was ik trots dat de leerlingen voor hun mening durfden op te komen en dat ze niet zomaar deden wat die ene leerling hen opdroeg. Ik heb de discussie over wie de baas was en de verschillende antwoorden en argumenten van de kinderen als interessant en leerzaam ervaren. Ik ben meer te weten gekomen over de denkwijze van de kinderen en de argumenten die ze geven om hun ideeën te verdedigen. Ik was ook blij verrast dat bijna alle betrokkenen hun eigen mening durfden aan te dragen en dat ze zich niet lieten ondersneeuwen door de andere leerlingen.

Op het moment dat het gesprek naar mijn idee de negatieve kant op ging, was ik bang dat de kinderen het misschien heel letterlijk zouden nemen dat ze naar de hel zouden gaan en dat ze daardoor een angst zouden ontwikkelen. Ook verbaasde het me dat de betreffende leerling op een vrij botte en harde manier tegen zijn medeleerlingen zei dat ze allemaal naar de hel zouden gaan.

Ik ben tevreden over mijn handelen, omdat ik ervoor heb kunnen zorgen dat alle leerlingen een fijn gevoel hebben overgehouden aan het gesprek en het gesprek op een positieve manier is beëindigd.

De volgende keer zou ik het waarschijnlijk op dezelfde manier aanpakken, alleen zou ik dan wel duidelijker willen maken dat je niet naar de hel gaat als je niet in God of Allah gelooft, zonder dat ik daar gelovige kinderen mee kwets. Nu heb ik dat onderwerp een beetje vermeden, omdat ik niet goed wist hoe ik dit met hen moest bespreken.

Venster

Leerkracht zijn is balanceren. Tussen sturen en loslaten in dit geval. Een hele poos laat deze leerkracht de leerlingen hun gang gaan en is ze zelfs trots op de manier waarop de kinderen met elkaar in gesprek zijn. Totdat het uit de hand loopt. Een beetje als een ouder die naast een kind rent dat leert fietsen, de handen in de aanslag om het op te vangen als het dreigt te vallen, maar zonder daadwerkelijk contact te maken. Want als de ouder stuurt, leert het kind het nooit.

In het gesprek over Allah zijn daar dan ook opeens de beschermende handen van de leerkracht die het gesprek overneemt. Achteraf nog net niet genoeg, want ze had nog wat duidelijker de angst voor de hel weg willen nemen. Maar dan wel zonder degenen tekort te doen die daarin geloven. Het blijft balanceren.

Nederlandse en Engelse taal

23

De juf is ook maar een mens

Groep 3

Ervaring

Het was tijd voor de leesles en ik begon met mijn instructie aan de klas. Jayden – een leerling die op een lager niveau leest met zijn eigen leerlijn – riep door mijn instructie heen dat hij al tien minuten zijn vinger had opgestoken en dat ik hem gewoon niet wilde helpen. Ik schrok van zijn heftige reactie en begon onmiddellijk terug te spoelen in mijn hoofd of ik echt zijn vinger had gemist. Hij vertelde dat hij boos was. Hij moet al op een ander niveau werken en nu wilde ik hem ook niet helpen.

Ik ben in gesprek gegaan met de klas, want ik vond dat dit alle leerlingen aanging. Ik heb hun uitgelegd dat ik het heel belangrijk vind om elke leerling te zien en naar iedereen te luisteren. Maar de juf is ook maar een mens die vingers zonder enige opzet niet altijd ziet.

Ik wilde graag begrip kweken bij de leerlingen. Ik heb besproken dat je maar beter van het goede van de mens kunt uitgaan dan van het kwade. Daar hebben we met de hele klas over gesproken. Jayden begreep het uiteindelijk en zei dat hij niet meer boos was.

Spiegel

Deze situatie vond ik lastig. Ik heb gehandeld vanuit mijn kernwaarden. Ik schrok ervan dat deze leerling zich niet gezien voelde en ik voelde mij schuldig. Wellicht dat ik daarom ook het gesprek met de klas ben aangegaan en mijn kant van het verhaal heb uitgelegd. Dit gesprek heeft begrip en inzichten bij de leerlingen gekweekt, waardoor er hopelijk wat meer empathie wordt getoond naar elkaar en de leerkracht.

Er zijn zoveel mogelijkheden die ik had kunnen bedenken om dit anders op te lossen, maar dit kwam vanuit mijn zijn naar boven. Ik sta voor de klas met een professionele houding, maar met veel toevoegingen vanuit mijn eigen ik.

Venster

Wat doen we het graag goed als leerkracht. En wat doet het pijn als we een steek laten vallen. Niet alleen omdat we het dan als leerkracht niet goed doen, maar ook als mens. Zoals deze leerkracht zegt: 'Ik sta voor de klas met een professionele houding, maar met veel toevoegingen vanuit mijn eigen ik.' Je bent als leerkracht met je hele wezen betrokken. Het roept emotie op als een kind zegt dat je hem niet wilt helpen. Zeker als een van je kernwaarden is dat iedereen hulp verdient! Logisch dat je jezelf dan wilt verdedigen, ook tegenover al die andere kinderen die nu gehoord hebben dat je een van hen niet wilt helpen.

Dan maar even niet lezen

Groep 3

Ervaring

Twee kinderen lazen tijdens het avi-lezen een artikel in de Kidskrant over kanker. Naar aanleiding van dit artikel begonnen ze aan mij over dit onderwerp te vertellen. Het ene kind vertelde dat haar opa eraan was overleden en het andere kind vroeg of ik mijn opa nog had. Zo ontstond er een gesprek over kanker krijgen, doodgaan en wat doodgaan nou eigenlijk is.

Ik merkte dat dit onderwerp bij deze twee kinderen best wel hoog zat. Ik wilde dit moment dus aangrijpen om het hier met hen over te hebben. Uiteindelijk sloot een aantal andere kinderen ook aan bij het gesprek.

We hebben gepraat totdat mijn praktijkbegeleider de klas in kwam. Toen heb ik het gesprek afgerond.

Spiegel

Ik denk dat ik goed heb aangevoeld dat dit onderwerp belangrijk was voor deze kinderen. Ze vertelden veel en wilden ook veel van mij weten. Ik vond het prettig dat de kinderen over zo'n onderwerp met mij durfden te praten en ik geloof dat de kinderen het ook een prettig gesprek vonden.

Toen mijn praktijkbegeleider binnenkwam, voelde ik me gehaast en rondde ik het gesprek snel af, terwijl ik het juist wilde voortzetten. Dat vond ik jammer. Waarom deed ik dat? Ik heb geen flauw idee.

Voortaan ga ik mij niet meer laten leiden door zo'n gevoel. Dan pak ik zo'n moment vast om het gesprek te voeren met de kinderen. Dan maar even niet lezen.

Venster

Waarom deed ik dit? De vraag die deze leerkracht zichzelf stelt is de basisvraag van een reflectie. Toch hebben we er gek genoeg vaak niet zo snel een antwoord op. Ons handelen is niet altijd doordacht, rationeel of zelfs maar bewust. Dat kan ook niet anders, want we moeten snel beslissingen nemen.

Ga ik door met dit gesprek of hebben we lang genoeg gepraat en moeten we verder met de les? Waarop baseer je zo'n keuze als leerkracht? Er is geen algemene regel, maar er speelt van alles mee in de beslissing. Hoe hoog het onderwerp lijkt te zitten bij de kinderen. Hoe het gesprek tot nu toe verlopen is. Of iedereen betrokken is. En in dit geval ook of de praktijkbegeleider in de klas is. Want die vindt er misschien ook wel wat van.

Ook als we op ons gemak terugblikken, weten we niet altijd waarom we deden wat we deden. Maar soms weten we één ding wél zeker: volgende keer doe ik het anders!

25

De uitdaging van onlineonderwijs

Groep 4

Ervaring

Danique voelde zich zichtbaar onder druk gezet tijdens het online oefendictée. Haar moeder zat naast haar en keek steeds wat ze opschreef. Danique moest huilen toen de antwoorden werden besproken en ze doorhad dat ze het fout had gedaan. Ik heb haar gezegd dat het niet erg is om een fout te maken, omdat we aan het oefenen zijn. Andere kinderen ondersteunden mijn opmerking door te zeggen dat ze ook een fout hadden gemaakt. Dat was mooi om te zien. Het was misschien wel beter geweest als Danique het dictée of de hele les alleen had gedaan.

Later moest Danique weer huilen, omdat Ilany voor haar beurt praatte. Ik heb toen gezegd dat Ilany dacht dat ze haar naam hoorde, dat dat kan gebeuren en dat ik Danique later nog eens de beurt zou geven. Ze bleef in tranen. Ik ben toen verdergegaan met de les en heb haar pas aan het einde, toen ze niet meer aan het huilen was, weer de beurt gegeven.

Ilany kwam er opnieuw doorheen, maar ik reageerde daar heel snel op door aan Danique te vragen of ze hetzelfde antwoord had. Toen ze daar bevestigend op reageerde, vroeg ik of ze uit kon leggen waarom ze daarvoor had gekozen. Ze begon uitgebreid het antwoord te vertellen. Ik heb haar een compliment gegeven en aan het einde van de les heb ik tegen haar gezegd dat ik het fijn vond om haar weer te zien lachen. Toen kreeg ik een grote glimlach terug.

Spiegel

Het is moeilijk om de kinderen tijdens een onlineles te herinneren aan de dingen die we in de klas hebben geleerd. De feedback die ik aan Danique gaf kwam niet binnen, terwijl dit in de klas vaak wel helpt bij haar. Dit laat zien dat de invloed van een leerkracht veelal beperkt blijft tot de klas. Hoe er thuis met fouten om wordt gegaan is heel bepalend.

Ik vond het wel fijn dat ik de les goed heb kunnen afsluiten door Daniques aandacht af te leiden toen haar beurt weer door Ilany werd afgenomen. Door haar meteen iets te vragen en haar een compliment te geven, heb ik laten merken dat ik haar wel heb gezien en gehoord en dat ik waarde hecht aan haar input.

Venster

School en thuis. Het zijn soms twee heel verschillende werelden, waar heel verschillend met kinderen wordt omgegaan.

De digitale lessen in coronatijd hebben de muren tussen school en thuis soms afgebroken. Opeens zag je al die kinderen in hun woon- of slaapkamer. Opeens waren vaders en moeders gewoon aanwezig in de klas en tijdens het dictee! Opeens had het kind met twee werelden tegelijk te maken en dus ook twee sets verwachtingen. Zoals hier duidelijk wordt, is dat niet altijd makkelijk, ook niet voor een leerkracht. De vormende taak, die verweven is in je lessen, komt ineens in aanraking met de vorming van thuis. En wie bepaalt dan de richting die deze vorming uitgaat?

26

Een betere oplossing?

Groep 5

Ervaring

In de les Engels stond de dj Avicii centraal. Ik vertelde de leerlingen dat hij erg jong is overleden. Ze wilden graag weten hoe hij was overleden. Ik moest snel schakelen, maar ik besloot de leerlingen toch te vertellen dat hij zelfmoord gepleegd had omdat hij de druk niet meer aankon.

Ik besloot om de volgende vraag centraal te laten staan: *Wat was een betere oplossing geweest om het probleem op te lossen?* Ik ben hier samen met de leerlingen over in gesprek gegaan. Ik vond het heel erg mooi om te horen dat ze allemaal met heel goede tips kwamen. Zo kwam iemand met het idee om samen met iemand die je vertrouwt over je problemen te praten. Een andere leerling stelde vast dat je sommige dingen niet alleen kunt oplossen. Ondanks het beladen onderwerp, was de sfeer in de klas erg rustig en gemoedelijk. Daardoor durfde ik ook verder te gaan over dit onderwerp.

Ik heb het gesprek afgesloten door tegen de leerlingen te zeggen dat je niet met problemen in je hoofd moet blijven zitten en dat je altijd hulp kunt vragen of zoeken. Daarbij vertelde ik ook dat ze altijd naar mij toe mogen komen en dat de andere juffen en meesters op school er ook zullen zijn als ze niet lekker in hun vel zitten. Na een hoop geknik van de leerlingen ter bevestiging gingen we weer door met de les.

Spiegel

In deze les moest ik heel snel schakelen. Aangezien ik weet dat mijn klas vaak snel van onderwerp verandert, koos ik ervoor om het gesprek aan te gaan met inbreng van de leerlingen. Zo kon ik de touwtjes in handen houden en konden de leerlingen hun eigen ideeën vertellen.

Het bleek dat ze eigenlijk heel goed konden uitleggen dat, als je ergens niet uit komt, je dan hulp moet vragen. Zo kwam een leerling met het volgende: 'Wanneer ik bijvoorbeeld bij rekenen een opdracht niet snap, dan vraag ik ook hulp. Als ik het in mijn hoofd niet meer snap, dan kan ik ook hulp vragen.'

Ik was trots dat de leerlingen uit mijn klas al zo volwassen reageerden. Sommige leerlingen deelden ook dat ze wel eens met iemand praten omdat ze bijvoorbeeld 's nachts niet goed slapen. Dit benadrukte dat er een veilige sfeer in de groep hing, anders hadden deze leerlingen hun verhaal waarschijnlijk niet willen doen. Al met al was dit een heel mooi vormingsmoment.

Venster

Ga ik het gesprek aan? Een veel gestelde vraag in het onderwijs, die in dit geval zeker terecht is.

Ga je met kinderen uit groep 5 een gesprek aan over zelfmoord? Kunnen kinderen bevatten wat het inhoudt niet meer te willen leven? Onderhouden we kinderen als we het onderwerp uit de weg gaan?

Soms sla je een straat in waar je niet meer uit kunt als leerkracht. Dan moet je door. Deze leerkracht lijkt in zo'n situatie verzeild te zijn geraakt en ze redt zich er knap uit door het thema hulp vragen centraal te stellen. Als je deze straat niet in wilt met groep 5, zou je ook een andere dj centraal kunnen stellen natuurlijk.

27. Jullie kunnen het!

Groep 5

Ervaring

Enkele leerlingen hadden meerdere Cito-toetsen gemist. Aan mij de taak om deze met hen in te halen. Ik nam de leerlingen mee naar de lerarenkamer en liet ze hun zenuwen eruit gooien door te stampen en te springen. Daarna gingen we aan de slag.

Tijdens een kort gesprekje over hoe je de Cito-toets aanpakt, was er een leerling die aangaf dat ze het spannend vond en dacht dat ze het niet kon. Deze leerling heeft faalangst, dus wist ik al dat ik haar een steuntje in de rug moest geven. Ik besloot dit voor de hele groep te doen, want een beetje zelfvertrouwen inpraten kan nooit kwaad.

Ik vertelde de leerlingen dat ze niet meer dan hun best kunnen doen en dat ze het hele jaar al hartstikke goed aan het werk zijn. De leerlingen glimlachten en de schouders en ruggen gingen omhoog. Dat was voor mij een teken dat ze er klaar voor waren. Toen zijn we begonnen aan de voorbeeldopgaves.

De leerling met faalangst raakte haar zelfvertrouwen weer even kwijt toen ze de toets voor haar neus kreeg. Toen ze mijn vermoedens van onzekerheid ook nog eens bevestigde, besloot ik om alle leerlingen nog eens kort wat moed in te praten. Ik weet namelijk uit eigen ervaring dat het geen pretje is om faalangst te hebben. Na mijn bemoedigende woorden zaten alle leerlingen recht op en zagen ze er een stuk zekerder uit.

Spiegel

Ik kijk met een positief gevoel terug op mijn handelen. Ik denk dat ik door mijn eigen ervaringen deze situatie goed aan kon pakken. Ik zei tegen de leerlingen wat ik zelf als kind graag had willen horen voordat ik een toets ging maken. Het feit dat ik de leerlingen op deze manier kon helpen, gaf mij een gelukkig gevoel. Ik had het idee dat ik heb aangevoeld wat de leerlingen op dat moment nodig hadden.

Venster

Inlevingsvermogen heeft voor een deel te maken met je eigen geschiedenis. De leerkrachten die we zelf hebben gehad beïnvloeden daarmee nog steeds hoe we nu voor de klas staan. Soms door wat ze deden en soms juist door wat ze niet deden.

Deze leerkracht weet wat ze zelf nodig had gehad en kiest ervoor om een toetsmoment om te vormen tot levensles. Kinderen krijgen namelijk nog heel vaak te maken met situaties waar druk op hen zal liggen, zo weet ze. Wie weet hoe vaak de leerlingen nog zullen teren op dit moment?

Het woord homo**Groep 5****Ervaring**

's Middags stond er een woordenschatles gepland waarbij het thema huwelijk centraal stond. Om de voorkennis te activeren moesten de leerlingen een woord dat met het huwelijk te maken heeft op hun wisbordje schrijven. Zo had Rachid het woord homo op zijn bordje geschreven. Sommige leerlingen moesten erom lachen, maar Rachid kon erg goed uitleggen wat dat woord betekent. We hebben toen klassikaal een kort gesprek gevoerd over dit onderwerp.

Spiegel

Zelf accepteer ik iedereen zoals hij of zij is. Ik vind het homohuwelijk dus ook volledig normaal.

Samen met mijn praktijkbegeleidster bracht ik de leerlingen nieuwe kennis bij over dit onderwerp. Ik voelde mij hier heel prettig bij. Ik merkte dat de leerlingen langzaam beseften dat het een normaal iets is. Het lachelijke ging over naar een serieuzere sfeer. Dat gaf mij een voldaan gevoel.

Ik vind zelf dat we goed gehandeld hebben. De volgende keer zouden we een langer gesprek aan kunnen gaan als daar tijd voor is. Dit zijn namelijk unieke momenten die je moet koesteren en waar je als leerkracht de kans moet grijpen om het onderwerp aan te snijden.

Venster

Je wordt als leerkracht continu gevraagd naar wat jij vindt. Soms omdat er vingers omhooggaan. Maar vaker nog vraagt de situatie zelf naar je mening, zoals hier.

Is het normaal dat homo's trouwen? Mag je lachen om het woord homo? De juf brengt de boodschap duidelijk over: homo's zijn normaal!

Sociaal-emotionele ontwikkeling

29

Wat van een leerkracht verwacht wordt

Groep 4

Ervaring

De leerlingen hebben yogales gehad van een vakleerkracht. Toen ik hen ophaalde, vertelde de juf dat een aantal leerlingen, waaronder Quinten, erg vervelend was geweest. Ik nam de kinderen daarom een voor een mee voor een kort gesprek over wat er gebeurd was tijdens de yogales.

In mijn gesprek met Quinten koos ik er in eerste instantie voor om hem te bevragen en zijn gedrag snel te corrigeren. Het leek alsof het hem niks kon schelen, hij zat wat onderuitgezakt en hij lachte schaapachtig. Het is gedrag dat op momenten het bloed onder mijn nagels vandaan haalt, maar iets in de manier waarop hij lachte om de ongemakkelijkheid en zijn kwetsbare houding vertederde mij. Ik voelde aan dat het zijn manier was om met moeilijke emoties om te gaan.

Ik besloot om het gesprek over zijn gedrag even te laten varen. Ik vroeg hem hoe het met hem ging en wat hij in het weekend gedaan had. Het duurde even, maar uiteindelijk begon Quinten te vertellen. Hij ontspande en we praatten over hoe hij zich voelde, wat hij leuk vindt en wat hij moeilijk vindt.

Uiteindelijk koos ik ervoor – ook omwille van de tijd – om niet meer in te gaan op zijn gedrag bij de yogales. We zijn samen terug naar de klas gelopen en hij pakte onderweg mijn hand. Ik kneep erin en gaf hem een knipoog.

Spiegel

Dit is zo'n moment waarop ik heb gekozen om te handelen vanuit mijn gevoel en niet vanuit hetgeen dat van een leerkracht verwacht wordt.

Was Quinten gewoon aan het klieren? Misschien. Maar op dit specifieke moment heb ik naar mijn idee goed gehandeld.

Venster

Staat het vast wat er van een leerkracht verwacht wordt? Wordt in deze situatie bijvoorbeeld verwacht dat een leerkracht de leerling corrigeert? En hoe verhoudt dat zich tot handelen vanuit je gevoel?

We zijn als leerkrachten zelf ook gesocialiseerd. We vertellen elkaar in cursussen en koffiekamers voortdurend wat wel of niet pedagogisch of didactisch verantwoord is en wat er van een leerkracht verwacht wordt. Wat kan het bevrijdend zijn om die verwachtingen af en toe links te laten liggen!

30

Emotie in een potje

Groep 2/3

Ervaring

Sinds we na de lockdown allemaal weer fysiek aanwezig zijn in de klas hebben de kinderen emotiepotjes op tafel staan. Elke dag mogen ze een stokje plaatsen in het potje dat past bij hun gevoel. Zo geven we ruimte aan het bespreken van emoties en kunnen we de groepsvorming weer in goede banen leiden.

Deze ochtend vroeg ik de kinderen om hun stokje in een potje te plaatsen, zodat we daar aan het begin van de les over konden praten. Heel veel kinderen hadden hun stokje in het blij potje gestopt. Ismael had zijn stokje in het verdrietige potje gestopt. Hij vertelde dat hij zijn vader mist. Zijn vader komt nu vaak laat thuis vanwege zijn werk. Nienke haakte daarop in dat zij haar vader ook vaak mist als hij lang weg is voor zijn werk.

Demi had haar stokje in het boze potje gestopt. Ze vertelde dat Ivan zei dat ze dik is en dat ze dat heel vervelend vond. We zijn hier in de kring met zijn allen nogmaals op teruggekomen. Ivan vond dit lastig, maar de sfeer bleef open.

Spiegel

Ik vond het knap dat deze jonge kinderen bij het bespreken van de potjes al goed onderscheid wisten te maken tussen de verschillende emoties en dat zij deze bovendien al heel goed zelf konden en durfden te verwoorden in kringverband. Blijkbaar heerst er in de groep een veilige sfeer waarin dat mogelijk is.

Ik heb geprobeerd om ruimte te creëren voor de emoties van de kinderen door goed te luisteren en de kinderen vooral op elkaar te laten reageren en zelf niet te veel te vertellen. Dit werkte goed.

Doordat ik erg opging in het moment met de kinderen, gingen we aan de late kant naar buiten. Maar we hadden wel een goede afsluiting van de ochtend.

Venster

Lang niet alle vormende momenten zijn ongepland. In dit voorbeeld gebruikt de leerkracht een geplande les om gesprekken over gevoelens te stimuleren en dat werkt! Zelfs zo goed dat ze eigenlijk te lang doorgaan met de les.

Opgaan in het moment kan dus blijkbaar ook als je zelf de omstandigheden gecreëerd hebt.

Ik zou het zo weer doen

Groep 4

Ervaring

Nadat twee leerlingen in een discussie waren beland, nam ik hen apart op de gang om met elkaar te praten. Ik heb hen eerst laten nadenken over hun eigen gedrag. Dit ging niet vanzelf, want ze vonden allebei dat de ander de schuldige was en dat hun eigen gedrag het gevolg was van het handelen van de ander.

Ik liet hen om de beurt hun verhaal doen, maar ze moesten beginnen met het benoemen van hun eigen gedrag. Zodra ze de moed en zelfreflectie hadden om over hun eigen gedrag te vertellen, benoemde ik hoe dapper en goed ik dat vond.

Ook heb ik de kinderen veel laten oefenen met naar elkaar luisteren. Wanneer het ene kind zijn verhaal had gedaan, moest het andere kind het van mij samenvatten en benoemen welk gevoel hun klasgenoot had. Dit vonden ze erg moeilijk, dus heb ik hen hierbij geholpen.

Uiteindelijk lukte het om beide kinderen over hun gedrag en het gevoel van de ander te laten nadenken. Pas na het stadium van erkenning van hun eigen gevoelens en die van de ander, hebben we samen gekeken naar de mogelijke oplossingen om de irritaties tegen te gaan. Beide leerlingen mochten daarna aangeven hoe ze het gesprek hadden ervaren en aan het einde gaven ze elkaar de hand.

Spiegel

Mijn praktijkbegeleider stond op het moment van het gesprek voor de klas. Aan het einde van de dag gaf hij aan dat ik lang weg was geweest, want het gesprek met de leerlingen duurde zo'n twintig minuten. Ik voelde me gec conflicteerd omdat ik enerzijds kon begrijpen wat hij bedoelde, maar anderzijds vond ik het de moeite waard om aandacht aan deze situatie te besteden. Het versterkte een gevoel dat ik vaak heb binnen het beroep van leerkracht: er is niet genoeg tijd voor de dingen die ik écht belangrijk vind.

Ik heb een goed gevoel over mijn handelen en ook al was ik misschien lang weg, ik zou het zo weer doen. Dit soort situaties liggen mij na aan het hart.

Aan het einde van de dag kwam de intern begeleider naar mij toe. Ze had het gesprek dat ik had gevoerd met de kinderen gehoord en wilde mij daarover complimenteren. Ze was onder de indruk van mijn aanpak, van mijn handelen en mijn begeleidende rol. Het was fijn om naar huis te gaan met een succesgevoel.

Venster

Het hangt er soms maar van af aan wie je het vraagt. Was het zonde van de tijd om zo lang met de leerlingen te praten? Ging het te veel ten koste van andere zaken? Of was het een investering die zich later zal uitbetalen?

De praktijkbegeleider vindt het een, de intern begeleider het ander. In dit geval is het misschien wel het belangrijkste hoe de leerkracht het zelf heeft ervaren. En dat is een duidelijke zaak: 'Ik zou het zo weer doen.'

Gescheiden ouders

Groep 5

Ervaring

Voordat we in lockdown moesten hebben we een klassikaal gesprek gevoerd over hoe de leerlingen tegen de komende periode aankijken. In het gesprek kwam naar voren dat Boaz zijn ouders gaan scheiden en dat hij tijdelijk bij zijn oma gaat wonen. Boaz vertelt nooit erg veel, dus was het bijzonder dat hij dit met de klas deelde.

De leerlingen zonder gescheiden ouders reageerden hier best wel geschokt op. Ik zag hun gezichten wit wegtrekken. Dit triggerde mijn praktijkbegeleidster en mij om hierover in gesprek te gaan.

Door gericht te praten over bepaalde situaties hebben we duidelijk gemaakt dat niet alle ouders scheiden. Bepaalde leerlingen deelden hun ervaringen met gescheiden ouders en leerlingen zonder gescheiden ouders luisterden aandachtig.

Spiegel

Ik wist dat de ouders van Boaz gingen scheiden, maar ik had eigenlijk niet verwacht dat hij dat met de hele klas zou delen. Ik vond het, gezien de reactie van zijn klasgenoten, belangrijk om meteen in te haken op de situatie. Het bleek dat mijn praktijkbegeleidster daar hetzelfde over dacht.

Het idee dat ouders kunnen scheiden is een angst die in de hoofden van veel leerlingen spookt. Door een open gesprek aan te gaan, was er voor elke leerling de ruimte om ervaringen te delen. Ik merkte dat er hierdoor weer rust in de klas kwam.

Ik denk dat wij als leerkrachten goed gehandeld hebben en ik vond het erg fijn dat mijn praktijkbegeleidster hielp bij het begeleiden van het gesprek. Hierdoor kwam er veel meer rust in de klas.

Venster

Soms kan een gesprek bijna breekbaar aanvoelen omdat een kind iets vertelt dat persoonlijk en pijnlijk is, zoals hier. Maar ook omdat dit bij andere kinderen pijn of angst naar boven kan halen.

Deze leerkracht loopt op eieren. De geschokte gezichten laten merken dat er iets nodig is van haar. Ze stelt iedereen gerust, zonder het kind dat zijn verhaal gedeeld heeft tekort te doen. Het is knap dat ze troost biedt aan de een en veiligheid aan de anderen. Dat ze het ene doet en ook het andere niet laat.

Dagafsluiting

Eerst vragen

Groep 1/2

33

Ervaring

Tijdens het opruimen kwam er een leerling naar mij toe. Ze zei niets, maar stond met een vragende blik voor me. Ik wist niet zo goed wat ze van me wilde, dus vroeg ik haar of er iets aan de hand was. Ze zette haar voet met losse schoenveter naar voren en keek ernaar. Ik begreep dat ze wilde dat ik haar veter zou strikken, maar ik vind het belangrijk dat kinderen iets vragen als ze iets van mij of wie dan ook willen. Ik besloot daarom om te doen alsof ik het nog niet helemaal snapte. Als reactie hierop stampte de leerling met haar voet op de grond en zei ze 'veter', wijzend naar de losse schoenveter.

'O, is je veter los?' vroeg ik haar. De leerling benaamde dit, maar de vraag of ik haar veter wilde strikken bleef uit. Ik vroeg wat ze daaraan kon doen.

'Strikken,' reageerde ze kortaf.

Ik zag dat ze steeds geïrriteerder werd door het feit dat ik niet gewoon haar veter strikte. Ik ervaarde op dat moment een tweestrijd: moest ik de veter strikken om de leerling tevreden te stellen of kon ik beter bij mijn standpunt blijven en de veter pas strikken als de leerling dat zou vragen.

Ik besloot dat ik het belangrijker vond dat de leerling zou leren dat ze iets moet vragen. Voor mij speelde respect daar ook een rol bij.

Ik zei tegen haar dat ze zelf haar veter moest strikken en daarop reageerde ze dat ze dat niet kon. Vervolgens vroeg ik wat er dan moest gebeuren. Dat zette haar irritatie om in boosheid en stampvoetend liep ze weg.

Ik ervaarde onmacht en voelde me schuldig dat ik ervoor gezorgd had dat de leerling nu zo boos was dat ze haar losse veter liet voor wat het was. Op dat moment heb ik het zo gelaten, omdat iedereen al klaar zat om te gaan eten.

Tijdens het eten ben ik naar haar toe gelopen en heb ik haar uitgelegd dat ik haar veter heel graag wil strikken, maar dat ze dat eerst moet vragen. Toen drong het pas tot de leerling door dat ik al die tijd had gedoeld op het feit dat ze gewoon moest vragen of ik haar veter wilde strikken.

Ze vroeg mij netjes of ik haar veter wilde strikken en dat deed ik. Het probleem was daarmee opgelost en ik was blij dat ik bij mijn standpunt was gebleven en de leerling zo mee kon geven dat je eerst iets moet vragen voordat het gebeurt.

Spiegel

Op het moment zelf was ik heel tevreden met mijn manier van handelen. Ik vond het belangrijk om de leerling mee te geven dat ze iets moet vragen als ze iets wil van een ander. Ik ging ervan uit dat ze snapte waar ik op doelde toen ik tegenvragen stelde en ze daardoor vanzelf zou vragen of ik haar veter wilde strikken.

Achteraf gezien ben ik eigenlijk helemaal niet meer zo tevreden over mijn aanpak. Ik heb ervoor gezorgd dat de leerling heel geïrriteerd en boos werd van de situatie en misschien heb ik haar zelfs de indruk gegeven dat ik haar niet wilde helpen. Dit was absoluut niet wat ik over wilde brengen, maar onbewust is dit waarschijnlijk toch zo overgekomen. Nu realiseer ik me dat het voor mij de normaalste zaak van de wereld is om iemand iets te vragen als ik iets van diegene wil, maar dat dat voor deze leerling misschien helemaal niet zo normaal is.

Later sprak ik met mijn begeleidster over deze situatie. Toen bleek dat er thuis heel veel voor deze leerling gedaan wordt. Het was dus niet zo dat ze het niet wilde vragen, ze is het gewoon niet gewend. Dit verklaart achteraf gezien ook haar irritatie en de boosheid tijdens de situatie.

Ik ben van mening dat ik te veel uit ben gegaan van hetgeen voor mij normaal en vanzelfsprekend is. In het vervolg wil ik me meer bewust zijn van mijn idealen en ideeën en het feit dat die niet voor iedereen dezelfde zijn. Ik kan de leerling dan, zodra ik merk dat die het niet begrijpt, vertellen wat ik verwacht. Dat voorkomt een onaangename situatie voor alle betrokkenen.

Venster

Gedrag van kinderen kan soms het bloed onder onze nagels vandaan halen. Wat een brutaal kind! Wat een gebrek aan respect! Totdat je bedenkt dat dit kind misschien gewoon niet beter weet. Dat het nog niet geleerd heeft dat je netjes moet vragen of iemand je veter wil strikken.

Er is zoveel dat vanzelfsprekend lijkt voor ons als leerkrachten, maar wat jonge kinderen nog moeten leren. Je kunt er niet van uitgaan dat de normen die je zelf belangrijk vindt al aan ieder kind zijn meegegeven voordat ze bij jou in de klas komen. Het gaat thuis soms heel anders, zoals deze leerkracht hier ontdekt.

Ik wil het nu wel doen, juf

Groep 3

Ervaring

Vandaag stond ik alleen voor de klas. Voor de leerlingen blijft een vervanger altijd spannend, maar inmiddels kennen ze mij wel en is de spanning minder, bij de meeste leerlingen. Ze weten wat ze van mij kunnen verwachten en ook wat ik van hen verwacht.

We eindigden de dag met een filmpje waarin een goocheltruc werd uitgelegd. Ik had al het materiaal meegenomen, zodat de leerlingen de goocheltruc ook konden leren en oefenen. Eventueel mochten ze hem daarna ook presenteren aan de klas. Er waren diverse leerlingen waarvan ik wist dat ze dat zouden willen doen, maar er waren ook leerlingen die het ontzettend spannend vonden en bijna onder tafel verdwenen.

Een jongen die dat ook deed, was Daan, een pientere, stille jongen. Hij was heel hard aan het oefenen op zijn truc, met een gespannen gezicht en zijn tong naar buiten. Ik ben naar hem toegelopen en ben naast hem gaan zitten. Ik vroeg of hij zijn truc ook wilde laten zien. Hij zei dat hij dat niet durfde. Ik vertelde hem dat ik hem zo goed zag oefenen en dat ik dacht dat hij het heel goed zou doen.

Ik stond op en hij liep achter mij aan. 'Ik wil het nu wel doen, juf.'

Hij stond met knikkende knieën en een hoge ademhaling voor de klas, maar hij ontving een groot applaus. En trots dat hij was!

Spiegel

Ik heb getwijfeld of ik naar Daan toe zou gaan. Het laatste wat ik wilde, is dat hij zich verplicht zou voelen door mij. Ik ben naar hem toegegaan om hem te laten weten dat ik hem zie.

Ik denk dat ik dit vaker zou doen, maar het is wel belangrijk om aan te voelen wat kan in het moment en bij de leerling. Het had ook anders uit kunnen pakken.

Venster

Soms neem je als leerkracht een gok. Deze leerkracht wist van tevoren niet wat er zou gebeuren als de verlegen jongen zijn goocheltruc zou laten zien aan de klas. Het had ook anders uit kunnen pakken, schrijft ze. De klas had de jongen kunnen uitlachen. Maar dat gebeurde niet en dat is niet alleen maar een kwestie van mazzel.

Zoals deze leerkracht ook zelf zegt: het is het belangrijk om aan te voelen wat kan in het moment en bij de leerling. Ze kiest niet zomaar wat. Ze luistert, kijkt en proeft of de sfeer juist is. En ze laat hem zelf kiezen.

Dat is het spel van de vorming van kinderen: kinderen in staat stellen zelf te kiezen. En dat blijft altijd spannend.

Weggerend tijdens het nablijven

Groep 7

Ervaring

Er waren drie leerlingen die na moesten blijven omdat ze de hele dag hadden geklierd en gekletst, waardoor hun werk niet af was.

Ik kwam erachter dat een van deze jongens de les heel moeilijk vond. Hij uitte dat door baldadig te doen, terwijl hij ook om hulp had kunnen vragen. Daarom bood ik alsnog mijn hulp aan: we zouden samen de opdrachten maken. Deze hulp sloeg hij af. Hij zei dat hij het zelf wel zou doen. Na vijf minuten proberen raakte hij gefrustreerd en ging hij zonder toestemming naar huis. Een andere jongen vond het oneerlijk dat hij zomaar wegging, dus ging hij erachteraan.

Ik heb de leerlingen laten gaan. De volgende dag zijn ze in gesprek gegaan met de intern begeleider. Hun ouders zijn gebeld en ze moesten opnieuw nablijven.

Spiegel

Ik voelde me heel machteloos toen de leerlingen zonder toestemming weggingen. Ik sta nog niet lang voor deze klas. Ik probeer een relatie met de leerlingen op te bouwen en gezag te hebben, maar sommige leerlingen accepteren mij niet, waardoor ik in dit soort situaties terechtkom.

Ik vond het een heel nare situatie en ik werd er onzeker van. Ik denk dat ik er goed aan heb gedaan om de leerlingen bijvoorbeeld niet fysiek tegen te houden, maar ik weet niet wat ik had moeten doen om hen in de klas te houden.

Het is goed dat de intern begeleider met hen in gesprek is gegaan en dat de ouders zijn benaderd, maar ik baal dat mijn stageperiode voorbij was en dat ik het niet zelf kon afhandelen. Dat is het nadeel van stage lopen.

Deze momenten laten me inzien dat ik nóg consequenter moet zijn en een nóg betere relatie moet opbouwen met de klas, zodat we samen aan een goede sfeer kunnen werken.

Venster

Bepaalde situaties in het onderwijs zijn gewoon heel naar, doordat je bijvoorbeeld keihard getest wordt door jongens die weglopen terwijl ze na moeten blijven. En dan? Dan sta je daar als beginnende leerkracht.

Soms voelt onderwijs als een strijd. Een strijd om wie de baas is. En soms lijkt je die strijd te verliezen zonder dat je er iets aan kunt doen. Vanuit het standpunt van de leerlingen is het misschien niets persoonlijks en komt het voort uit een worsteling met de eigen frustraties of het algemene gezag. Maar jij vertegenwoordigt dat gezag en vangt de klappen.

Het helpt om de strijd die ontstaat niet meteen aan je eigen handelen te koppelen. Want of je het nu leuk vindt of niet, ook strijd hoort bij onderwijs.

36

Knuffel nodig

Groep 4

Ervaring

Het was tijd voor de kinderen om naar huis te gaan. De leerlingen mochten hun jas en tas pakken en kwamen daarna nog even in de kring zitten. Een leerling kwam naar me toe en vertelde me dat Mario op de gang water uit zijn beker op de mat aan het gieten was.

Ik ging in eerste instantie naar de gang om het gedrag van Mario te corrigeren, maar zodra ik hem zag staan ging mijn hart naar hem uit. Mario heeft een moeilijke thuissituatie. Het is een lieve jongen, maar hij is erg getraumatiseerd. Gelukkig heeft hij het wel erg naar zijn zin op school.

Naar aanleiding van zijn sombere gezicht besloot ik om toenadering te zoeken. Het gedrag dat hij liet zien komt waarschijnlijk voort uit de dingen die hij heeft meegemaakt. Ik legde mijn hand op zijn schouder en vroeg hem hoe hij zich voelde. Hij keek alleen maar verdrietig. Ik vroeg of hij een knuffel nodig had en hij pakte me meteen stevig vast. Terwijl we knuffelden heb ik hem laten weten hoe goed hij het doet op school en hoe fijn ik het vind dat hij bij ons in de klas zit. Daarna hebben we samen zijn tas ingepakt en zijn we terug naar het lokaal gegaan.

Spiegel

Ik ben tevreden met de manier waarop ik heb gehandeld. Misschien had de leerling een bepaalde straf verdiend, maar dat was niet wat hij op dat moment nodig had. Ik denk dat de keuze om hem een knuffel te geven in plaats van hem te straffen de juiste was.

Venster

Dit moment toont de pedagogische opdracht in een notendop: aanvoelen wat een kind nodig heeft en op basis daarvan durven handelen. Betekent dat dat we vanaf nu moeten knuffelen in plaats van corrigeren? Niet per se. Soms heeft een kind juist correctie nodig en is dat het juiste om te doen. Er is geen recept voor het vervullen van de pedagogische opdracht. Dat maakt het zo ingewikkeld en zo mooi tegelijk.

Dankwoord

Veel mensen zijn direct of indirect betrokken geweest bij de totstandkoming van dit boek. Het risico nemend iemand te vergeten, willen we toch een aantal mensen bedanken.

Allereerst willen we de studenten van het keuzeonderwijs Meesterlijk met Mensen aan de pabo's van Inholland bedanken. We hebben veel geleerd doordat jullie je ervaringen zo kwetsbaar en open op papier hebben durven zetten. De volgende studenten hebben één of meer van de dagboekfragmenten geschreven die uiteindelijk in dit boek terechtgekomen zijn: Eefje Swart-Langeveld, Tatiana Mallee, Helen Smith, Kim Heijmann, Kerstin van Overbeek, Marlise Ketting, Laura Bakker, Eva van der Meulen, Susan Beentjes, Sanne Alderliesten, Senna den Dikken, Lisa Nanninga, Rachel Heijligers, Kim van Honk, Frédérique Kossen, Naomi van Vliet en Anneloes Derks. Dank ook aan Mirjam de Roon, die dit keuzeonderwijs als docent mede vorm heeft gegeven.

Ook de docenten en onderzoekers van het Lectoraat De Pedagogische Opdracht, die hebben geholpen met de selectie van de dagboekfragmenten en het schrijven van de vensters, willen we niet ongenoemd laten.

Clavis Uitgeverij heeft aangeboden dit boek vorm te geven en te drukken, waarvoor dank. Het redactionele werk van Elise Dujardin was onmisbaar.

Ten slotte een dankwoord aan Lucas Rurup, directeur van het domein Onderwijs & Innovatie van Inholland. Hij zag de mogelijkheden van de verhalen en heeft het eerste zetje gegeven.

Wie meer wil weten over het Lectoraat De Pedagogische Opdracht en onze publicaties verwijzen we graag naar onze website: <https://www.inholland.nl/onderzoek/lectoraten/de-pedagogische-opdracht/>

